

WSPÓLNE ROZWIJANIE DZIAŁALNOŚCI DEPOZYTOWO-KREDYTOWEJ PRZEZ BANKI SPÓŁDZIELCZE W POLSCE NA PRZYKŁADACH WYBRANYCH KRAJÓW EUROPEJSKICH

Analiza prawno-ekonomiczna

SYGN. WIB PAB 15/2022

Raport opracowany na zlecenie Programu Analityczno-Badawczego
Fundacji Warszawski Instytut Bankowości

Warszawa, październik 2022

PROGRAM
ANALITYCZNO
BADAWCZY

O Raporcie

Raport **Wspólne rozwijanie działalności depozytowo-kredytowej przez banki spółdzielcze w Polsce na przykładach wybranych krajów europejskich. Analiza prawno-ekonomiczna** został opracowany na zlecenie Programu Analityczno-Badawczego Fundacji Warszawski Instytut Bankowości

Autorzy:

Raport przygotowany przez zespół w składzie:

dr nauk prawnych Jarosław Bełdowski

– adiunkt w Katedrze Międzynarodowych Studiów Porównawczych, Kolegium Analiz Ekonomicznych. Szkoła Główna Handlowa w Warszawie. Radca prawny w międzynarodowej kancelarii prawniczej.

dr nauk prawnych Paweł Szcześniak

– adiunkt w Katedrze Prawa Finansowego, Instytut Nauk Prawnych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

Michał Wanik

– asystent w Katedrze Prawa Prywatnego, Prawa Pracy, Prawa Gospodarczego, Handlowego i Sportowego na Uniwersytecie w Mannheim.

Autorzy przygotowali niniejszy raport zgodnie z ich najlepszą wiedzą i przekonaniem na podstawie zebranych materiałów, dostępnej literatury oraz orzecznictwa. Poglądy wyrażone są poglądami autorów i nie reprezentują opinii instytucji, w których są afiliowani naukowo i zawodowo.

O Programie

Program Analityczno-Badawczy przy Fundacji WIB powstał w 2019 roku jako odpowiedź na potrzeby sektora bankowego w zakresie analizy zjawisk, tworzenia opracowań i porządkowania wiedzy w obszarach cyberbezpieczeństwa i nowych technologii, a także szeroko rozumianego otoczenia sektora bankowego, kształtującego warunki działania banków w Polsce. Prace analityczno-badawcze w ramach programu realizowane są pod kątem możliwości praktycznego wykorzystania ich wyników w celu rozwoju sektora bankowego, podnoszenia poziomu bezpieczeństwa usług oraz kreowania wartości dla klientów bankowości. PAB WIB kładzie duży nacisk na rozwój współpracy ze środowiskami akademickimi i eksperckimi, poszukując synergii w zakresie zainteresowań badawczych autorów oraz potrzeb rozwojowych sektora bankowego.

W ramach programu realizowane są analizy i badania w następujących obszarach:

- **Nowe technologie i cyberbezpieczeństwo**
- **Zdolność banków do finansowania gospodarki**
- **Bankowość spółdzielcza**
- **Rynek nieruchomości**
- **Zielony ład i finansowanie energetyki odnawialnej**
- **Finansowanie projektów innowacyjnych**

Kontakt:

dr Andrzej Banasiak
Koordynator Programu
m: 696 405 104
e: abanasiak@wib.org.pl

Jacek Gieorgica
m: 603 626 254
e: jgieorgica@wib.org.pl

Warszawski Instytut Bankowości
00-380 Warszawa, ul. Kruczkowskiego 8
t: (22) 182 31 70
e: pab@wib.org.pl

Agnieszka Nierodka
m: 607 484 391
e: anierodka@wib.org.pl

dr Tomasz Pawlonka
m: 505 917 778
e: tpawlonka@wib.org.pl

Spis treści

	Wprowadzenie	5
	ROZDZIAŁ I. Doświadczenia grup banków spółdzielczych państw Unii Europejskiej w zakresie integracji działań biznesowych na wybranych przykładach	6
	1. Wprowadzenie do genezy spółdzielczości w Europie na przykładzie Niemiec, Austrii i Finlandii	7
	2. Specyfika działania sektora banków spółdzielczych w Unii Europejskiej (liczba podmiotów, wielkość rynku na przykładzie niemieckim, austriackim oraz fińskim)	7
	3. Zasadność wspólnej działalności banków spółdzielczych w ramach zrzeszeń (przykład prawodawstwa niemieckiego, austriackiego oraz fińskiego)	13
	ROZDZIAŁ II. Wyjaśnienie specyfiki funkcjonowania banków spółdzielczych w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem roli i ram prawnych zrzeszenia	21
	1. Wprowadzenie do bankowości spółdzielczej w Polsce	22
	2. Specyfika działania sektora banków spółdzielczych w Polsce (liczba podmiotów, wielkość rynku itp.)	22
	3. Określenie formy prawnej zrzeszenia banków spółdzielczych w Polsce	23
	4. Istota i cel zrzeszenia banków spółdzielczych oraz reguły działania banków spółdzielczych i banków zrzeszających	24
	ROZDZIAŁ III. Zasadność podejmowania przez banki spółdzielcze wspólnych przedsięwzięć o charakterze biznesowym	26
	1. Współpraca banków spółdzielczych i banków zrzeszających w ramach zrzeszenia	27
	2. Współpraca biznesowa banków spółdzielczych w ramach zrzeszenia (zakres integracji <i>back-office</i> w zrzeszeniu banków spółdzielczych – IT, księgowość, <i>compliance</i> , administrowanie produktami)	28
	3. Korzyści dla gospodarki i klientów banków spółdzielczych płynące z posiadania silnego sektora bankowości spółdzielczej	29
	ROZDZIAŁ IV. Analiza prawno-ekonomiczna w odniesieniu do przepisów antymonopolowych w zakresie podejmowania przez banki spółdzielcze wspólnych przedsięwzięć biznesowych, w szczególności wspólna oferta produktowa	31
	1. Dopuszczalność współpracy biznesowej banków spółdzielczych w Polsce w ramach zrzeszeń w świetle analizy prawno-ekonomicznej	32
	2. Ograniczenia (ewentualne) możliwości współpracy biznesowej banków spółdzielczych w ramach zrzeszeń w stosunku do rozwiązań istniejących w Austrii, Niemczech i Finlandii. Uwagi dla Polski	35
	ROZDZIAŁ V. Wnioski i rekomendacje dla Polski	36
	Bibliografia	39

Wprowadzenie

Idea współpracy pomiędzy bankami spółdzielczymi wpisuje się w istotę ich działalności, o czym doskonale przypomina nam historia spółdzielczości na ziemiach polskich. Warto bowiem przypomnieć, że pierwszy związek rewizyjny został powołany już w 1871 roku jako Związek Spółek Zarobkowych i Gospodarczych, a jego pierwszy sejmik odbywał się pod hasłem **„własną pracą i pomocą, a siłami zjednoczonymi”**¹.

Współczesna bankowość spółdzielcza w Polsce zмага się z typowymi procesami społeczno-ekonomicznymi, jakie obserwowane są na świecie, w tym w Unii Europejskiej. Polskie banki spółdzielcze, w których zasadą jest demokratyczny system zarządzania i kontroli, wykonują czynności depozytowo-kredytowe wobec przedsiębiorców prowadzących przede wszystkim działalność rolniczą, rzemieślniczą i usługową². W tym sensie banki spółdzielcze zaspokajają potrzeby na poziomie lokalnym w stosunku do swoich członków, co bywa określane jako bankowość relacyjna³. W odróżnieniu od bankowości transakcyjnej, świadczenie usług przez bank spółdzielczy wynika ze stałych stosunków prawnych z konsumentami, będącymi jednocześnie jego udziałowcami⁴. Bank spółdzielczy można więc uznać za bank wartości interesariuszy, nie zaś wyłącznie bank wartości dla udziałowców⁵.

Bank wartości interesariuszy musi jednak konkurować na rynku z innymi podmiotami świadczącymi działalność bankową. Nie jest więc zaskoczeniem, że poszukiwane i rozwijane są na świecie różne

obszary współpracy banków spółdzielczych w ramach zrzeszenia. Nie wolno bowiem zapominać, że bankowość spółdzielcza nie jest zwolniona z przestrzegania obowiązujących przepisów prawa, a te nakładają szereg obowiązków, które nieuchronnie mogą wiązać się z kosztami. Choć zasada proporcjonalności niekiedy je niweluje, to konkurencyjność oferty bankowości spółdzielczej w czasie niemal nieograniczonych możliwości świadczenia bankowości w drodze elektronicznej można jedynie osiągnąć w drodze integracji systemów IT, księgowości, *compliance* oraz administrowania produktami, a także kreowaniu wspólnego procesu produktowego i procesów biznesowych w celu optymalizacji kosztów prowadzonego biznesu.

Z tego też powodu sięgamy po przykłady z Unii Europejskiej ze szczególnym naciskiem na Niemcy, Austrię i Finlandię. Analizujemy zatem na ile na tych rynkach, które mogą być uważane za wzorcowe dla europejskiej bankowości spółdzielczej, rozwinęły się tego rodzaju formy współpracy. Przybliżamy także istniejące ramy prawne istniejące w Polsce i zastanawiamy się, na ile dopuszczają one obecnie taką pogłębioną współpracę produktową. Rozważamy także ograniczenia prawno-instytucjonalne w tego rodzaju przedsięwzięciach w stosunku do rozwiązań istniejących w Austrii, Niemczech i Finlandii. Raport kończy się wnioskami, rekomendacjami oraz postulatami zmian, które uważamy za pożądane w celu realizacji pogłębionej bankowości spółdzielczej w Polsce w XXI wieku.

¹ Szerzej o bankowości spółdzielczej na ziemiach polskich zob. R. Mikołajczyk, Bankowy sektor spółdzielczy wczoraj i dziś, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1998, z.3-4, s. 244.

² Por. A. Alińska, *Specyfika działalności i wyniki finansowe sektora banków spółdzielczych w Europie*, w: *Współczesna bankowość spółdzielcza*, red. A. Szelągowska, Warszawa 2017, s. 40.

³ Zob. E. Meyer, *The New Economic Scenario and Its Impact on the Cooperative Banking Business Model*, w: *New Cooperative Banking in Europe. Strategies for Adapting the Business Model Post Crisis*, red. M. Migliorelli, Cham 2018, s. 37.

⁴ Na temat pojęcia bankowości relacyjnej zob. K. Gajewski, M. Pawłowska, W. Rogowski, *Relacje firm z bankami w Polsce w świetle danych ze sprawozdawczości bankowej*, „Materiały i Studia Narodowego Banku Polskiego” 2012, Nr 275, s. 6 i n.

⁵ Zob. S. Cornée, L. Fattobene, M. Migliorelli, *An Overview of Cooperative Banking in Europe*, w: *New Cooperative Banking...*, red. M. Migliorelli, s. 5.

Doświadczenia grup banków spółdzielczych państw Unii Europejskiej w zakresie integracji działań biznesowych na wybranych przykładach

1. Wprowadzenie do genezy spółdzielczości w Europie na przykładzie Niemiec, Austrii i Finlandii

Historia kształtowania się bankowości spółdzielczej w Europie sięga II. połowy XIX w., kiedy to powstawały pierwsze banki zrzeszające niemieckie oraz austriackie spółdzielnie kredytowe. W 1872 r. powstał podmiot koordynujący banki zakładane przez Fryderyka Raiffeisena, a w 1883 r. bank zrzeszający spółdzielnie kredytowe Wilhelma Hassa. Natomiast w Austrii w 1898 r. powstał Związek Spółdzielni Raiffeisena, zaś w 1922 r. organ centralny banków ludowych wzorowanych na koncepcji Hermanna Schulze-Delitzscha. Natomiast historia bankowości spółdzielczej w Finlandii sięga początku XX w. Wówczas powołane zostały podmioty modelowo zbliżone do spółdzielni Raiffeisena,⁶ przy czym współpracowały one z Centralnym Spółdzielczym Funduszem Pożyczkowym, którego zadaniem było rozwijanie bankowości spółdzielczej oraz udzielanie niskooprocentowanych pożyczek zrzeszonym spółdzielniom kredytowym⁷.

Choć w Europie bankowość spółdzielcza rozwija się w sposób zróżnicowany, podmioty te jednak wykazują cechy wspólne. Charakter prawny i rola spółdzielni, w tym także banków spółdzielczych, w ujęciu globalnym wynika z powszechnej akceptacji tzw. zasad rocdelskich⁸. Do ich podstaw zaliczono zasady: otwartego członkostwa, demokratycznej kontroli polegającej na przyznaniu każdemu członkowi jednego głosu na posiedzeniu organu stanowiącego, podziału zysku między członków proporcjonalnie do obrotów ze spółdzielnią oraz ścisłego ograniczenia oprocentowania kapitałów⁹. Zasady te nie stanowią oczywiście źródła prawa powszechnie obowiązującego. Są jednak swoistą podstawą aksjologiczną dla decyzji prawodawczych w przedmiocie działania spółdzielni, w szczególności banków spółdzielczych. Zasady rocdelskie potwierdzają więc równocześnie możliwość uznania banku działającego w formie spółdzielni za przedsiębiorstwo zorientowane społecznie.

⁶ M. Boda, *Duże banki spółdzielcze w małym kraju – przykład Finlandii*, [w:] *Modele bankowości spółdzielczej na rynku europejskim i ich ewolucja w okresie pokryzysowym. Wnioski dla Polski*, red. L. Kurkliński, E. Miklaszewska, Warszawa 2017, s. 137.

⁷ Zob. P. Szczęśniak, *Zgrupowania solidarnościowe banków spółdzielczych. Konstrukcja normatywna*, Warszawa 2022, s. 117.

⁸ Genezy tych zasad można doszukiwać się w konstrukcji pionierskiego przedsiębiorstwa włókienniczego założonego w 1844 r. w Rochdale. Zasady ukształtowane w tym przedsiębiorstwie zostały uznane przez Międzynarodowy Kongres Spółdzielczy w 1937 r. za podstawy ruchu spółdzielczego.

⁹ Szerzej nt. znaczenia zasad rocdelskich: P. Zakrzewski, *Zasady Międzynarodowego Związku Spółdzielczego*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2005, Nr 1, s. 280 i n.

2. Specyfika działania sektora banków spółdzielczych w Unii Europejskiej (liczba podmiotów, wielkość rynku na przykładzie niemieckim, austriackim oraz fińskim)

2.1. Niemcy

2.1.1. Wprowadzenie do niemieckiego sektora bankowego

Na niemieckim rynku bankowym obok wyspecjalizowanych banków, np. banków hipotecznych, operują banki uniwersalne, które z powodów historycznych można uporządkować w trzech grupach. Do pierwszej grupy przynależą banki prywatne, których kapitał pochodzi ze środków prywatnych. W drugiej grupie znajdują się banki publiczne utworzone na mocy przepisów prawa publicznego lub niekiedy prywatnego, których właścicielem i dawcą kapitału jest osoba prawna reprezentująca własność publiczną, jak np. gmina czy też *land* (*Sparkasse*, *Landesbank*). Trzecia grupa to banki spółdzielcze, które prowadzą działalność w formie prawnej spółdzielni (*Genossenschaft*) na podstawie Niemieckiego Prawa Spółdzielczego (*Genossenschaftsgesetz*)¹⁰.

Kształt i udział rynkowy bankowości spółdzielczej w Niemczech wygląda następująco. Zgodnie z danymi Federalnego Zrzeszenia Niemieckich Banków Spółdzielczych (*Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken e.V.*) na koniec 2021 roku działały 772 banki spółdzielcze, przy czym w porównaniu z poprzednimi latami postępowała ich konsolidacja rynkowa¹¹. Największą grupę wśród banków spółdzielczych tworzą *Raiffeisenbanken*, których aktywność koncentruje się na terenach wiejskich oraz *Volksbanken*, które prowadzą uniwersalną działalność bankową. Taką szeroką działalność bankową prowadzą również inne banki spółdzielcze, które działają niekiedy pod wspólnym znakiem towarowym, jak np. *Sparda-Bank*, czy też *PSD-Bank*. Niektóre banki spółdzielcze prowadzą wyspecjalizowaną działalność biorąc pod uwagę klientelę lub też realizują określone wartości, jak np. banki spółdzielcze założone przez związki kościelne. Przykładem specjalizacji co do bazy klientów, a zarazem największym bankiem

¹⁰ *Genossenschaftsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 16. Oktober 2006 (BGBl. I S. 2230)*, das zuletzt durch Artikel 67 des Gesetzes vom 10. August 2021 (BGBl. I S. 3436) geändert worden ist.

¹¹ *Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken, Jahresbericht 2021*, s. 64, https://www.bvr.de/p.nsf/0/034AE264A0333457C125884500311EF3/%24FILE/220510_BVR_JB_DS.pdf, dostęp 23.10.2022; *Bundesverband deutscher Banken, Die Entwicklung der Anzahl verschiedener Kreditinstitute in Deutschland von 2004 bis 2020*, <https://bankenverband.de/statistik/banken-deutschland/kreditinstitute-und-bankstellen/>, dostęp 23.10.2022.

spółdzielczym pod względem sumy bilansowej, jest Niemiecki Bank Farmaceutów i Lekarzy (*Deutsche Apotheker- und Ärztebank eG*) (67 mld euro) i który przyjmuje tylko członków lub klientów będących farmaceutami lub należących do zawodów medycznych¹². Na drugim krańcu można wymienić *Raiffeisenbank Struvenhütten eG*, który jest najmniejszym bankiem spółdzielczym w Niemczech z sumą bilansową w wysokości 21 mln euro¹³.

Zagregowany bilans wszystkich banków spółdzielczych w Niemczech (z wyłączeniem *DZ Bank Group*) w dniu 31 grudnia 2021 r. wynosił 1.145 mld euro¹⁴ przy 135.500 zatrudnionych pracowników¹⁵, co przełożyło się na udział w rynku wynoszący niemal 12% w porównaniu z 42% udziałem banków prywatnych i 25% państwowych¹⁶. Udział w kredytowaniu osób fizycznych w 2020 r. wyniósł niemal 24%, a biznesu – blisko 2%¹⁷, co dało w tym ostatnim przypadku akcję kredytową w wysokości 883 mld euro i 875 mld euro¹⁸. Zyski netto bankowości spółdzielczej wyniosły w 2020 r. ok. 5 mld¹⁹.

2.1.2. Federalne Zrzeszenie Niemieckich Banków Spółdzielczych i DZ Bank AG Deutsche Zentral-Genossenschaftsbank

Banki spółdzielcze w Niemczech przynależą do wymienianego już powyżej Federalnego Zrzeszenia Niemieckich Banków Spółdzielczych, którego celem

statutowym jest promocja, wsparcie, reprezentowanie interesów jego członków oraz pomoc w kwestiach prawnych, podatkowych lub zarządczych²⁰. Obok tych celów zrzeszenie prowadzi dobrowolny instytucjonalny system ochrony dla jego członków wedle art. 113 ust. 7 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych (dalej jako: CRR)²¹ zgodnie z § 2 ust. 2 i § 61 ust. 2 Niemieckiej Ustawy o Depozytach Gwarantowanych (*Einlagensicherungsgesetz*)²². Ponadto, *BVR Institutssicherung GmbH* prowadzi dla banków spółdzielczych instytucjonalny system ochrony, który jest oficjalnie uznanym systemem ochrony zgodnie z § 43 Niemieckiej Ustawy o Depozytach Gwarantowanych. Kombinacja tego rodzaju gwarancji pozwala na ochronę klientów, których depozyty przekraczają ustawowe limity²⁴. W Niemczech istnieją jeszcze związki banków spółdzielczych drugiego stopnia, które wykonują funkcje rewizyjne zgodnie z Niemieckim Prawem Spółdzielczym. Przykładem takich banków są wymienione już powyżej banki działające pod znakiem towarowym Sparda-Bank, które są członkami Stowarzyszenia Banków Sparda (*Verband der Sparda-Banken e.V.*), pełniącego funkcje rewizyjne dla tych 11 banków.

Warto jednak wskazać, że szczególną pozycję wśród niemieckich banków spółdzielczych pełni *DZ Bank AG Deutsche Zentral-Genossenschaftsbank* („DZ Bank AG”). Bank ten nie jest bankiem spółdzielczym, lecz spółką akcyjną (*Aktiengesellschaft*), której 94,7% akcji należy do banków spółdzielczych przynależących do Federalnego Zrzeszenia Niemieckich Banków Spółdzielczych²⁵. Sam *DZ Bank AG* jest także członkiem tego zrzeszenia. Zgodnie z § 2 statutu *DZ Bank AG* jego celem jest rozwijanie całej sieci bankowości spółdzielczej. W tym sensie bank ten stanowi swego rodzaju bank centralny dla banków spółdzielczych i zapewnia im płynność. Ponadto, wspomaga biznesowo banki w danych regionach, aby zwiększyć ich konkurencyjność, w szczególności w drodze tworzenia nowoczesnych produktów bankowych. Obok tych funkcji *DZ Bank AG* prowadzi typową działalność komercyjną²⁶. Wykonuje także funkcje holdingowe dla

¹² § 3 Statutu *Deutsche Apotheker- und Ärztebank eG*, wedle stanu z czerwca 2021.

¹³ Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken, All local cooperative banks temporarily as at December 31, 2021, [https://www.bvr.de/p.nsf/0/D3E488DF-22571CECC1257D0A005439B7/\\$file/all%20local%20cooperative%20banks%20at%20December%2031,%202021.pdf](https://www.bvr.de/p.nsf/0/D3E488DF-22571CECC1257D0A005439B7/$file/all%20local%20cooperative%20banks%20at%20December%2031,%202021.pdf), dostęp 23.10.2022.

¹⁴ Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken, Performance of the local cooperative banks as at December 31, 2021, [https://www.bvr.de/p.nsf/0/95D06543CBF99032C-1257D0A0051A812/\\$file/Performance%20of%20the%20local%20cooperative%20banks%202021.pdf](https://www.bvr.de/p.nsf/0/95D06543CBF99032C-1257D0A0051A812/$file/Performance%20of%20the%20local%20cooperative%20banks%202021.pdf), dostęp 23.10.2022.

¹⁵ Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken, Employees in the local cooperative bank, [https://www.bvr.de/p.nsf/0/92520CFE9AF551C3C1257D0A00561E4E/\\$file/BVR_Table_employees_2021.pdf](https://www.bvr.de/p.nsf/0/92520CFE9AF551C3C1257D0A00561E4E/$file/BVR_Table_employees_2021.pdf), dostęp 23.10.2022.

¹⁶ Bundesverband deutscher Banken, Die detaillierte Verteilung der Bilanzsumme im deutschen Bankgewerbe, <https://bankenverband.de/statistik/banken-deutschland/bilanzsumme-in-der-deutschen-kreditwirtschaft/>, dostęp 23.10.2022.

¹⁷ Bundesverband deutscher Banken, Die Vergabe von Unternehmenskrediten in 2020, <https://bankenverband.de/statistik/banken-deutschland/kreditgeschaefte/>, dostęp 23.10.2022.

¹⁸ Bundesverband deutscher Banken, Kredite an inländische Unternehmen und wirtschaftlich Selbstständige, <https://bankenverband.de/statistik/banken-deutschland/kreditvergabe/>, dostęp 23.10.2022.

¹⁹ Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken, Consolidated income statement of the Cooperative Financial Network, [https://www.bvr.de/p.nsf/0/B2B02DFA3B-951CA6C1257D0A00564B59/\\$file/KJA_GuV_2020en.pdf](https://www.bvr.de/p.nsf/0/B2B02DFA3B-951CA6C1257D0A00564B59/$file/KJA_GuV_2020en.pdf), dostęp 23.10.2022.

²⁰ § 3 Statutu Federalnego Zrzeszenia Niemieckich Banków Spółdzielczych wedle stanu na 1 stycznia 2022 r. Zob. także https://www.bvr.de/About_us/Cooperative_Financial_Network, dostęp 23.10.2022.

²¹ Dz. Urz. U.E. L 176/1.

²² Einlagensicherungsgesetz vom 28. Mai 2015 (BGBl. I S. 786), das zuletzt durch Artikel 7 Absatz 15 des Gesetzes vom 12. Mai 2021 (BGBl. I S. 990) geändert worden ist.

²³ § 4 Statutu Federalnego Stowarzyszenia Niemieckich Banków Spółdzielczych wedle stanu na styczeń 2022 r. Zob. także https://www.bvr.de/About_us/Cooperative_Financial_Network, dostęp 23.10.2022.

²⁴ <https://www.bvr-institutssicherung.de/isg.nsf/index.xsp>, dostęp 23.10.2022.

²⁵ DZ BANK Unternehmenspräsentation 2022, s. 25.

²⁶ § 2 Statutu DZ Bank AG wedle stanu z 30 maja 2018 r.

spółek przynależących do jego grupy, pośród których jest zakład ubezpieczeń, towarzystwo funduszy inwestycyjnych i bank hipoteczny²⁷. Należy podkreślić, że *DZ Bank AG* jest drugim co do wielkości bankiem w Niemczech, zważywszy na jego sumę aktywów²⁸.

2.1.3. Ramy prawne i operacyjne dla działalności niemieckich banków spółdzielczych

W Niemczech ramy prawne dla spółdzielni jako formy prawnej wyznaczone są w Niemieckim Prawie Spółdzielczym. Zgodnie z § 1 tego aktu, spółdzielnia jest zrzeszeniem o nieokreślonej liczbie członków, której celem jest promowanie, rozwijanie lub wspieranie interesów gospodarczych członków lub ich interesów społecznych lub kulturalnych poprzez wspólne działania gospodarcze. Poza tą definicją nie ma przepisów, które wyznaczałyby cele spółdzielczości, a dalsze przepisy Niemieckiego Prawa Spółdzielczego regulują jedynie kwestie operacyjne, np. tworzenie spółdzielni, jej organizację, funkcjonowanie lub rozwiązywanie. Jedynie członkostwo w zrzeszeniu rewizyjnym jest obowiązkowe zgodnie z § 54 Niemieckiego Prawa Spółdzielczego. Bardziej szczegółowe zasady mogą jednak zostać ujęte w statucie spółdzielni, w szczególności dopuszczana jest możliwość zawierania relacji biznesowych z osobami niebędącymi członkami banku spółdzielczego.²⁹ Jednakże niektóre banki spółdzielcze ograniczają grono swoich klientów, jak np. Niemiecki Bank Farmaceutów i Lekarzy³⁰.

Należy podkreślić, że zakres geograficzny działalności niemieckich banków spółdzielczych jest co do zasady nieograniczony³¹, choć wiele z nich działa na wąskim terenie. Taka działalność da się wytłumaczyć faktem, że głównym celem banków spółdzielczych jest ochrona interesów gospodarczych ich członków, którzy są udziałowcami tych banków. Członkowie banków spółdzielczych zrzeszali się bowiem w historycznym procesie powstawania banków spółdzielczych w granicach swoich lokalnych społeczności³². Ze względu na sytuację rynkową, a także powszechne rozszerzenie działalności banków spółdzielczych na osoby niebędące członkami, nastąpiła zmiana w sposobie pozyskiwania nowych klientów. Poprzez postępującą cyfryzację rynku bankowego, konsumenci są

bowiem w stanie porównywać oferty banków z całych Niemiec i w wielu przypadkach osobista w nim wizyta nie jest konieczna. Paradoksalnie przez to banki spółdzielcze są w stanie pozyskiwać klientów na większym obszarze geograficznym, lecz znaczenie lokalnych powiązań w swojej działalności ma dla nich nadal znaczenie³³. Warto jednak zauważyć, że postanowienia w statutach nakazujące priorytet działalności regionalnej jako ograniczenie formalne ujmowane są jedynie w odniesieniu do publicznych kas oszczędnościowych (*Sparkasse*)³⁴. Powodem tego jest fakt, że dzięki finansowaniu przez kapitał publiczny, w większości przypadków należący do gminy albo powiatów, taka regulacja ma na celu zapewnienie korzyści z działalności tego banku w pierwszej kolejności dla społeczności lokalnej.

Kwestie członkostwa w Federalnym Zrzeszeniu Niemieckich Banków Spółdzielczych lub akcjonariatu w *DZ Bank AG* wynikają z samodzielnej decyzji każdego banku spółdzielczego i nie są wymuszane prawnie. Ani wyżej wymienione zrzeszenie, ani tym bardziej *DZ Bank AG* nie mają możliwości jednostronnie wywierać wpływu na działalność pojedynczych banków spółdzielczych. Jednakże jednym z celów Federalnego Zrzeszenia Niemieckich Banków Spółdzielczych jest np. opracowywanie koncepcji strategicznych, przy czym statut podkreśla autonomię spółdzielni w tym zakresie³⁵. Podobnie podstawą współpracy pomiędzy bankami spółdzielczymi i *DZ Bank AG* oraz spółkami z nim powiązanymi są zasady subsydiarności, decentralizacji i odpowiedzialność rynkowej³⁶. Zasady te są niepisanymi zasadami niemieckich banków spółdzielczych³⁷, co można generalnie podsumować jako zapewnienie niezależności poszczególnych banków spółdzielczych w ramach zrzeszenia. Jedynie te zadania, których poszczególne samodzielne banki nie mogą sprawnie realizować, są tym samym obsługiwane centralnie przez *DZ Bank AG*. Nawet przy centralnie opracowanych produktach ryzyko rynkowe, a co za tym idzie także decyzja o konkretnej ofercie, pozostaje jednak w gestii konkretnego banku spółdzielczego³⁸. Istotę tych zasad można wyprowadzić

²⁷ https://www.bvr.de/Wer_wir_sind/Genossenschaftliche_FinanzGruppe, dostęp 23.10.2022.

²⁸ Np. § 3 ust. 1 Statutu Sparkasse Rhein Neckar Nord wedle stanu na 23 czerwca 2021 r.

²⁹ § 3 (2) b Statutu Federalnego Stowarzyszenia Niemieckich Banków Spółdzielczych wedle stanu na styczeń 2022 r.

³⁰ DZ BANK Unternehmenspräsentation 2022, s. 26.

³¹ Np. § 2 Statutu DZ Bank AG wedle stanu z 30 maja 2018 r. zabrania fuzji z bankami spółdzielczymi niższego szczebla.

³² Niekiedy jednak statuty banków spółdzielczych wprost odwołują się do obowiązkowego członkostwa i przestrzegania zasad organizacji, do której przystępuje dany bank. Przykładowo statut *Aacheener Bank eG* nakłada na organy tego banku obowiązek przestrzegania zasad ujętych w statucie systemu ochrony instytucjonalnej, ale należy to odbierać nie jako obowiązek prawny, lecz konsekwencję przynależności do tego rodzaju zgrupowania.

²⁷ https://www.bvr.de/About_us/Cooperative_Financial_Network, dostęp 23.10.2022.

²⁸ DZ BANK Unternehmenspräsentation 2022, p. 3.

²⁹ Np. § 2 (4) Statutu VR Bank Rhein-Neckar eG wedle stanu z 13 maja 2019 r.

³⁰ § 3 Statutu Deutsche Apotheker- und Ärztebank eG wedle stanu z czerwca 2021.

³¹ Przykładowo wymieniany już Bank Farmaceutów i Lekarzy prowadzi działalność na całym terytorium Niemiec.

³² https://www.bvr.de/Wer_wir_sind/Unsere_Geschichte, dostęp 23.10.2022.

z zasady demokratycznego systemu spółdzielczości, która jest – jak wyżej wspomniano – ogólną zasadą funkcjonowania spółdzielni. Z tej zasady wynika, że każda decyzja musi ostatecznie pochodzić od członków poszczególnych banków spółdzielczych, co nie dopuszcza nakazów „z góry”.

Ramy prawne dla niemieckiej bankowości, w tym bankowości spółdzielczej, nie są ujęte w jednym akcie prawnym, lecz obejmują szereg regulacji. Podstawowym aktem jest Niemieckie Prawo Bankowe (*Kreditwesengesetz*), który rozciąga się na każdą działalność bankową w Niemczech niezależnie od jej formy prawnej³⁹. Działalność bankowa generalnie podlega procesowi licencjonowania, co także rozciąga się na bankowość spółdzielczą⁴⁰. Inne kwestie, np. cywilnoprawne relacje banku z klientem, nie są ujęte w *Kreditwesengesetz*, lecz znajdują podstawę prawną najczęściej w Niemieckim Kodeksie Cywilnym (*Bürgerliches Gesetzbuch*)⁴¹ lub też Niemieckim Prawie Handlowym (*Handelsgesetzbuch*)⁴². Ze względu na brak odpowiednio precyzyjnych przepisów w prawie niemieckim, które pozwalałyby na powołanie się na nie wprost, bardzo istotną rolę w działalności banków pełnią ogólne warunki świadczenia usług (wzorce umowne). Inne aspekty działalności bankowej regulowane są w ramach szczegółowych aktów prawnych,

³⁹ Kreditwesengesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 9. September 1998 (BGBl. I S. 2776), das zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 23. Mai 2022 (BGBl. I S. 754) geändert worden ist. Zgodnie z § 2b Niemieckiego Prawa Bankowego bank jedynie nie może przybrać formy odpowiedniej dla jednoosobowej działalności gospodarczej w Polsce. Inne formy np. spółki akcyjnej, czy też z ograniczoną odpowiedzialnością (*AG, GmbH*), lub też spółki partnerskie (*OHG, KG*) są dopuszczalne.

⁴⁰ Banki spółdzielcze podlegają jak inne banki procedurze licencyjnej, która ogólnie określona jest w § 32 i nast. Niemieckiego Prawa Bankowego. Licencja bankowa udzielana jest na świadczenie poszczególnych czynności bankowych lub finansowych. Działalność bankowa definiowana jest w § 1 ust. 1 Niemieckiego Prawa Bankowego, natomiast § 1 ust. 1a Niemieckiego Prawa Bankowego określa zakres usług finansowych, które obejmują pewne mniej znaczące typy działalności częściowo służące transformacji m.in. Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/65/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych oraz zmieniająca dyrektywę 2002/92/WE i dyrektywę 2011/61/UE, Dz.Urz. UE L 173/349 (tzw. MiFID 2) do systemu niemieckiego. Wymagania do uzyskania licencji na wykonywanie jedynie usług finansowych są obniżone w stosunku do licencji bankowej. Większość banków spółdzielczych działa jednak jako bank uniwersalny, co oznacza, że posiadają one licencje na wykonywanie wszystkich usług bankowych i finansowych. W tym przypadku stosuje się jedynie wymagania do licencji bankowej. Zakres udzielonej licencji dla każdego z banków działających w Niemczech można sprawdzić pod następującym adresem internetowym: https://portal.mvp.bafin.de/database/InstInfo/?locale=en_GB, dostęp 23.10.2022.

⁴¹ Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 5 des Gesetzes vom 24. Juni 2022 (BGBl. I S. 959) geändert worden ist.

⁴² Handelsgesetzbuch in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 51 des Gesetzes vom 10. August 2021 (BGBl. I S. 3436) geändert worden ist.

jak np. Ustawy o uporządkowanej upadłości banków, która na poziomie europejskim harmonizowana jest w ramach Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/59/UE z dnia 15 maja 2014 r. ustanawiająca ramy na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji w odniesieniu do instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych oraz zmieniająca dyrektywę Rady 82/891/EWG i dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/24/WE, 2002/47/WE, 2004/25/WE, 2005/56/WE, 2007/36/WE, 2011/35/UE, 2012/30/UE i 2013/36/EU oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1093/2010 i (UE) nr 648/2012 (dalej jako: BRRD⁴³)⁴⁴.

W odniesieniu do niemieckich banków spółdzielczych nie ma szczególnych ograniczeń w zakresie prowadzenia przez nie działalności bankowej lub też świadczenia usług finansowych⁴⁵. Wiele z banków spółdzielczych działa w formule bankowości uniwersalnej, co oznacza, że posiadają one licencje na wykonywanie wszystkich usług bankowych i finansowych. Banki spółdzielcze podlegają nadzorowi prowadzonemu przez Federalną Komisję Nadzoru Finansowego (*Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht, BaFin*) i muszą wypełniać wszystkie ogólne wymagania dotyczące kapitału oraz wypłacalności i płynności oraz inne wymagania narzucone przez prawo⁴⁶.

2.2. Austria

2.2.1. Wprowadzenie do austriackiego sektora bankowego

Austriacki system banków spółdzielczych jest porównywalny z systemem niemieckim. Podobnie jak w Niemczech istnieje podział na banki wyspecjalizowane i uniwersalne, a wśród tych ostatnich na prywatne, publiczne i spółdzielcze⁴⁷. Jednakże istnieją różnice, wśród których warto wskazać na wyraźniejsze rozróżnienie pomiędzy *Volksbanken* i *Raiffeisenbanken*. W szczególności banki te nie tworzą jednego wspólnego zrzeszenia, lecz te pierwsze działają w ramach Austriackiego Zrzeszenia Spółdzielczego – *Schulze-Delitzsch (Österreichischer Genossenschaftsverband – Schulze-Delitzsch)*,

⁴³ Dz.Urz. UE L 173/190.

⁴⁴ Sanierungs- und Abwicklungsgesetz vom 10. Dezember 2014 (BGBl. I S. 2091), das zuletzt durch Artikel 16 des Gesetzes vom 3. Juni 2021 (BGBl. I S. 1568) geändert worden ist.

⁴⁵ Geibel, (w:) Henssler/Strohn, Gesellschaftsrecht, 5. Ed. 2021, § 1 GenG para 20. Jednakże zgodnie z § 39 ust 2 Niemieckiego Prawa Bankowego nazwa „*Volksbank*” jest chroniona i może być używana jedynie przez banki działające w formie spółdzielni, które zawarły umowę zrzeszenia.

⁴⁶ Np. art. 25a i nast. Niemieckiego Prawa Bankowego nakłada szereg obowiązków organizacyjnych.

⁴⁷ Zob. A. Lejsek, *Grundzüge ...*, s. 7 i nast.

a drugie – Austriackiego Zrzeszenia Raiffeisen (*Österreichischer Raiffeisenverband*). Oba zrzeszenia pełnią funkcje rewizyjne, a także świadczą usługi doradcze oraz reprezentują wspólne interesy ich członków⁴⁸. Dalsze różnice odnoszą się do struktury sektora *Raiffeisenbanken*, która jest trójsektorowa. Przykładowo pomiędzy poziomem regionalnym⁴⁹ a *Raiffeisen Bank International AG* istnieją jeszcze banki spółdzielcze na szczeblu *landu*, prowadzące działalność w całej Austrii. Natomiast banki regionalne są akcjonariuszami banków na szczeblu *landu*, a te ostatnie posiadają 60 proc. akcji *Raiffeisen Bank International AG*, przy czym jedynie 35 proc. jego akcji jest notowanych na giełdzie w Wiedniu⁵⁰. Dodatkowo sektor *Raiffeisenbanken* składający się z 338 podmiotów w pierwszym kwartale 2022 r. był największą grupą banków w Austrii w porównaniu z jedynie dziewięcioma *Volksbanken*⁵¹. Odpowiednio *Raiffeisenbankem* zatrudniały w 2021 r. 26.017 pracowników, podczas gdy *Volksbanken* tylko 3.394 osoby⁵². Zgodnie z danymi Austriackiego Zrzeszenia Raiffeisen suma bilansowa tego sektora wynosiła 388 mld euro na dzień 1 stycznia 2022 r.⁵³

Dla porównania wedle danych Austriackiego Zrzeszenia Spółdzielczego *Schultze Delitzsch* suma bilansowa *Volksbanken* wyniosła 32 mld euro na koniec 2021 r.⁵⁴ W tym samym czasie suma bilansowa banków prywatnych w Austrii wyniosła 265 bilionów euro,

podczas gdy banków prywatnych – 268 mld euro⁵⁵. Przekłada się to na ogólny udział *Raiffeisenbanken* i *Volksbanken* na poziomie około 39 proc. w austriackim sektorze bankowym⁵⁶. Zyski tych ostatnich oscylowały pod koniec 2021 r. wokół 219 mln euro⁵⁷. W przypadku *Raiffeisenbanken* nie są podawane ich zagregowane zyski poza *Raiffeisenbank International AG*, który wykazał prawie 1,4 mld euro zysku za 2021 r.⁵⁸

2.2.2. Ramy prawne i operacyjne dla działalności niemieckich banków spółdzielczych

Ramy prawne dla działalności banków spółdzielczych w Austrii są podobne do tych obowiązujących w Niemczech. Austriackie Prawo Spółdzielcze (*Genossenschaftsgesetz*)⁵⁹ reguluje aspekty spółdzielni jako formy prawnej. Zgodnie z § 1 ust. 1 Austriackiego Prawa Spółdzielczego spółdzielnią jest „stowarzyszenie osób posiadających osobowość prawną o nieokreślonej liczbie członków, które w znacznej mierze służy wsparciu swoich członków przy gospodarowaniu albo nabywaniu kredytów, towarów lub usług”. W świetle § 1 ust. 1 Austriackiego Prawa Spółdzielczego można wyróżnić różne rodzaje spółdzielni, w tym spółdzielnie przetwórcze, budowlane, mieszkaniowe oraz kredytowe. Podstawowym aktem dla bankowości spółdzielczej jest jednak Austriackie Prawo Bankowe (*Bankenwesengesetz*)⁶⁰. Działalność bankowa co do zasady podlega reżimowi licencyjnemu, który dopuszcza prowadzenie jej również w formie banku spółdzielczego⁶¹. Jednakże w Austriackim Prawie Bankowym jest tylko kilka przepisów odnoszących się wprost do banków spółdzielczych, np. znak towarowy „*Volksbank*” i „*Raiffeisen*” jest chroniony⁶². Poza tym Austriackie Prawo Bankowe zawiera ogólne wymogi dotyczące działalności bankowej bazujące między innymi na Dyrektywie Parlamentu Europejskiego

⁴⁸ <https://www.genossenschaftsverband.at/der-oegv/leistungen-banken>, dostęp 23.10.2022.

⁴⁹ Poziom regionalny jest rozumiany tutaj jako region działalności banku Raiffeisen na pierwszym szczeblu, który jest wskazany w statucie banku.

⁵⁰ Zob. A. Lejsek, *Grundzüge ...*, s. 11.

⁵¹ Oesterreichische Nationalbank, Number of Banks by Sectors in Austria, <https://www.oenb.at/isaweb/chart.do?&lang=EN&report=3.1.1>, dostęp 23.10.2022. Oesterreichischer Raiffeisenverband reports 350 entities, <https://www.raiffeisenverband.at/de/raiffeisen-in-oesterreich0/zahlen-im-ueberblick.html>, dostęp 23.10.2022. Na obecną pozycję *Volksbanks* w sektorze bankowym wpływ miał upadek banku *Stesstest* w 2014 r., co spowodowało daleko idącą reorganizację. W szczególności *Volksbank Wien AG* stał się nową instytucją centralną dla całego sektora *Volksbanks*. Państwo austriackie posiada obecnie 25 procent + 1 akcje w akcjonariacie w związku z dofinansowaniem w wysokości 300 mln euro.

⁵² Oesterreichische Nationalbank, Development of employment (number of persons) in Austrian banks by sector, <https://www.oenb.at/isaweb/chart.do?&lang=EN&report=3.2.6>, dostęp 23.10.2022; Oesterreichischer Raiffeisenverband podaje 32.895 na 1. stycznia 2022, <https://www.raiffeisenverband.at/de/raiffeisen-in-oesterreich0/zahlen-im-ueberblick.html>, dostęp 23.10.2022. *Volksbank Wien* und *Volksbanken-Verband*, Investorenpraesentation, s. 12 wskazuje na 3.128 zatrudnionych, https://www.volksbank.at/m101/volksbank/zib/downloads/ir/d_20220627_vbw__verbund_fy21.pdf, dostęp 23.10.2022.

⁵³ Oesterreichischer Raiffeisenverband, Zahlen im Überblick, <https://www.raiffeisenverband.at/de/raiffeisen-in-oesterreich0/zahlen-im-ueberblick.html>, dostęp 23.10.2022.

⁵⁴ *Volksbank Wien* und *Volksbanken-Verband*, Investorenpraesentation, s. 12 https://www.volksbank.at/m101/volksbank/zib/downloads/ir/d_20220627_vbw__verbund_fy21.pdf, dostęp 23.10.2022.

⁵⁵ Oesterreichische Nationalbank, Bilanzpositionen der Kreditinstitute, <https://www.oenb.at/isaweb/chart.do?&lang=DE&report=3.3.2>, dostęp 23.10.2022.

⁵⁶ FAM Oesterreichische Finanzmarktaufsicht, Jahresbericht 2021, s. 2.

⁵⁷ *Volksbank Wien* und *Volksbanken-Verband*, Verbundbericht 2021, s. 1, https://www.genossenschaftsverband.at/m101/volksbank/m101_1oegv/downloads/vb_verbund/verbundbericht_2021_d.pdf, dostęp 23.10.2022.

⁵⁸ *Raiffeisenbank International AG*, Annual Report 2021, s. 2, <https://www.rbiinternational.com/en/investors/reports.html>, dostęp 23.10.2022.

⁵⁹ Gesetz über Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften (*Genossenschaftsgesetz* – GenG), RGBl. Nr. 70/1873.

⁶⁰ Bundesgesetz über das Bankwesen (*Bankwesengesetz*), BGBl. Nr. 532/1993 idF BGBl. Nr. 639/1993.

⁶¹ § 5 ust. 1 Austriackiego Prawa Bankowego. Definicja działalności bankowej ujęta jest w § 1 ust. 1 zdanie 1 Austriackiego Prawa Bankowego.

⁶² Odpowiednio § 94 ust. 4 i § 94 ust. 6 Austriackiego Prawa Bankowego. Dodatek „Bank” w nazwie jest ogólnie chroniony przez § 94 ust. 1 Austriackiego Prawa Bankowego.

i Rady 2013/36/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi, zmieniająca dyrektywę 2002/87/WE i uchylająca dyrektywy 2006/48/WE oraz 2006/49/WE (CRD IV)⁶³. W porównaniu jednak z modelem niemieckim udział regionalnych banków Raiffeisen w banku zrzeszającym na poziomie *landu* (*Raiffeisenlandesbank*) ujmowany jest w statucie regionalnych banków *Raiffeisen*⁶⁴. Ponadto geograficzny zakres działalności banków regionalnych *Raiffeisen* jest ograniczany w statutach. Przykładowo zakresem działalności *Raiffeisen Regionalbank Mödling* jest obszar obejmujący siedzibę wraz z oddziałami, a także tereny okalające, które są z nimi powiązane. Zgodnie z tym jedynie osoby posiadające miejsce zamieszkania lub prowadzące działalność gospodarczą lub też posiadające nieruchomość na tym obszarze mogą stać się członkiem banku spółdzielczego⁶⁵. Udzielanie kredytów lub pożyczek jest co do zasady ograniczone tylko dla członków banku spółdzielczego⁶⁶.

2.3. Finlandia

Historia bankowości spółdzielczej w Finlandii sięga początku XX w. – wówczas powstały podmioty modelowo zbliżone do spółdzielni Raiffeisena. Spółdzielnie kredytowe zostały, na mocy ustawy z 1970 r., zmienione w banki spółdzielcze. Dynamiczny rozwój banków spółdzielczych trwał do lat 80. XX w. Jednakże kryzys bankowości spółdzielczej związany z kryzysem gospodarczym, który nastąpił na początku lat 90. XX w., wymusił zmianę ówczesnego modelu działalności banków spółdzielczych⁶⁷. W rezultacie istotna reforma działania banków spółdzielczych zrealizowana została w 2002 r. wraz z wejściem w życie Ustawy z 28.12.2001 r. o bankach spółdzielczych i innych instytucjach kredytowych działających w formie spółdzielni (*Laki osuuspankeista ja muista osuuskuntamuotoisista luottolaitoksista*). Ustawa ta pozwoliła na tworzenie zrzeszeń banków spółdzielczych o scentralizowanym charakterze, w których odpowiedzialność uczestników została oparta o zasadę odpowiedzialności solidarnej⁶⁸. Działalność banków spółdzielczych w fińskim porządku prawnym uregulowana jest m.in. w Ustawie z 24.6.2010 r. o łączeniu banków depozytowych (*Laki talletuspankkien*

yhteensiittymästä)⁶⁹. Oprócz tego w stosunku do banków spółdzielczych zastosowanie znajduje Ustawa z 14.6.2013 r. o spółdzielniach (*Osuuskuntalaki*)⁷⁰ oraz Ustawa o instytucjach kredytowych (*Laki luottolaitostoiminnasta*)⁷¹. Nadzór nad bankami spółdzielczymi sprawuje Fińska Komisja Nadzoru Finansowego (*Finanssivalvonta*).

Aktualnie w Finlandii działają dwa zrzeszenia banków spółdzielczych o scentralizowanym charakterze. Banki spółdzielcze są podporządkowane instytucji centralnej kierującej zrzeszeniem⁷². Instytucja centralna, stosownie do sekcji trzeciej pkt 1 ustawy z 24 czerwca 2010 r. o łączeniu banków depozytowych kontroluje i nadzoruje zrzeszone banki spółdzielcze. Instytucja centralna jest uprawniona do wydawania instrukcji dotyczących zarządzania ryzykiem, ładu korporacyjnego i kontroli wewnętrznej w celu zapewnienia płynności i adekwatności kapitałowej⁷³. Instrukcje mogą obejmować także zalecenia co do ładu korporacyjnego, zarządzania ryzykiem oraz przestrzegania zasad i polityki rachunkowości. Instrukcje, o których mowa, mogą być uszczegółowiane w drodze dalszych postanowień⁷⁴. Instytucja centralna może zatem wywierać wpływ na sposób prowadzonej przez banki spółdzielcze działalności gospodarczej. W zrzeszeniach banków spółdzielczych funkcjonujących w Finlandii obowiązuje system gwarancji krzyżowych. Oznacza to, że banki tworzące zrzeszenie ponoszą wzajemną, a więc solidarną odpowiedzialność za swoje zobowiązania. Każdy bank spółdzielczy jest zobowiązany zatem do ponoszenia odpowiedzialności za świadczenie pieniężne, które instytucja centralna wypłaciła innemu bankowi⁷⁵. Warto jednak podkreślić, że bankowość spółdzielcza w Finlandii ma charakter masowy, ponieważ w odniesieniu do liczby ludności udziałowcami banków spółdzielczych jest jej 36,6 proc. obywateli.

Pierwsze zrzeszenie, tj. *OP Financial Group*, składa się z 143 banków spółdzielczych oraz instytucji centralnej wraz ze spółkami zależnymi i stowarzyszonymi⁷⁶. Suma bilansowa banków zrzeszonych

⁶³ D.Urz. U.E. L 176/338.

⁶⁴ § 1 (3) Statutu Raiffeisen Regionalbank Mödling.

⁶⁵ § 4 Statutu Raiffeisen Regionalbank Mödling. Wedle załącznika 1 do tegoż statutu geograficzny obszar działalności został określony poprzez wymienienie nazw gmin na których działa bank spółdzielczy.

⁶⁶ § 2 (2) lit. a) Statutu Raiffeisen Regionalbank Mödling.

⁶⁷ Zob. P. Szczęśniak, *Zgrupowania solidarnościowe...*, s. 117-118.

⁶⁸ Por. P. Szczęśniak, *Zgrupowania solidarnościowe...*, s. 118.

⁶⁹ Zob. ustawę z 24.6.2010 r. o łączeniu się banków depozytowych 2010/599 (*Laki talletuspankkien yhteensiittymästä* 24.6.2010/599), dalej jako „ustawa o łączeniu banków depozytowych”.

⁷⁰ Zob. ustawę z 14.6.2013 r. o spółdzielniach 2013/421 (*Osuuskuntalaki* 14.6.2013/421), <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20130421>, w tym punkcie dalej jako: „ustawa o spółdzielniach”.

⁷¹ Zob. ustawę z 8.8.2014 r. o instytucjach kredytowych 2014/610 (*Laki luottolaitostoiminnasta* 8.8.2014/610), dalej jako: „ustawa o instytucjach kredytowych”.

⁷² Por. P. Szczęśniak, *Zgrupowania solidarnościowe...*, s. 118.

⁷³ Zob. sekcję 5 pkt 4 ustawy o łączeniu banków depozytowych, a także sekcję 20 tej ustawy.

⁷⁴ Zob. sekcję 17 akapit 3 ustawy o łączeniu banków depozytowych.

⁷⁵ Zob. sekcję 3 pkt 3 ustawy o łączeniu banków depozytowych, a także P. Szczęśniak, *Zgrupowania solidarnościowe...*, s. 122 i n.

⁷⁶ *OP Financial Group, OP Year 2019*, s. 4, https://www.op.fi/documents/209474/33747405/OP_Year_2019.pdf/c00ae18a-4e63-f28c-fcf6-84d14d85f946. dostęp 23.10.2022.

w ramach *OP Financial Group* wynosiła na koniec 2020 r. ponad 160 mld euro⁷⁷. Instytucją centralną w ramach analizowanego zgrupowania solidarnościowego jest *OP Cooperative*, działająca w formie spółdzielni, której udziałowcami są banki spółdzielcze⁷⁸. Oprócz tego w ramach zrzeszenia działa bank w formie spółki akcyjnej, tj. *OP Corporate Bank*. Rola tego banku polega na finansowaniu działalności banków spółdzielczych oraz instytucji centralnej. Trzeba podkreślić, że *OP Corporate Bank* prowadzi działalność o charakterze inwestycyjnym. W strukturze zrzeszenia, o którym mowa, funkcjonuje także bank hipoteczny, tzn. *OP Mortgage Bank* działający na rynku kredytów hipotecznych⁷⁹. Według danych z 2020 r. udziałowcami banków spółdzielczych w ramach *OP Financial Group* było ponad dwa miliony osób⁸⁰.

Drugie zrzeszenie działające w Finlandii to *POP Bank Group*. Suma bilansowa banków tworzących to zrzeszenie wynosiła na koniec 2020 r. ponad 5 mld euro⁸¹. W *POP Bank Group* obowiązuje system gwarancji krzyżowych. Oznacza to, że banki spółdzielcze odpowiadają wzajemnie za swoje zadłużenie. W zrzeszeniu działa dziewiętnaście banków spółdzielczych, instytucja centralna, a także bank działający w formie spółki akcyjnej⁸². Funkcje instytucji centralnej wypełnia spółdzielnia *POP Bank Alliance*⁸³. Instytucja ta odpowiada także za strategię grupy oraz monitorowanie ryzyka⁸⁴. Istotnym elementem zrzeszenia jest również *Bonum Bank*, tj. bank wewnętrzny działający w formie spółki akcyjnej. Jest to bank depozytowy, który zapewnia usługi płatnicze i rozrachunkowe pozostałym bankom⁸⁵. Działalność *Bonum Bank* jako banku wewnętrznego ogranicza potrzebę korzystania z usług zewnętrznych przez zrzeszone banki spółdzielcze. W maju 2022 roku *POP Asuntulotottopankki Oyj* otrzymał także zezwolenie na prowadzenie działalności

w zakresie udzielania kredytów hipotecznych⁸⁶. Według najnowszych danych z 2021 r. liczba klientów *POP Bank Group* wynosiła niemal czterysta dwa dziesiątki osiem tysięcy osób⁸⁷.

3. Zasadność wspólnej działalności banków spółdzielczych w ramach zrzeszeń (przykład prawodawstwa niemieckiego, austriackiego oraz fińskiego)

3.1. Niemcy i Austria

3.1.1. Ogólne uwagi co do zasad współpracy pomiędzy bankami spółdzielczymi

Współpraca pomiędzy bankami spółdzielczymi w Niemczech początkowo przybrała postać wypracowania w ramach Federalnego Zrzeszenia Niemieckich Banków Spółdzielczych ogólnych warunków świadczenia usług bankowych lub też szczególnych produktów bankowych jako niewiążących wzorów⁸⁸. Dobrowolne używanie tych wzorów przez banki stało się na tyle powszechne, iż ukazują się nawet komentarze im poświęcone⁸⁹, a wyroki sądów, w których poszczególne postanowienia warunków świadczenia usług bankowych zostały uznane za niewiążące w stosunku do jednego banku zazwyczaj znajdują zastosowanie w innych bankach, ponieważ uznają one takie wyroki w stosunku do swoich klientów. Warunki te są oczywiście rekomendowane przez Federalne Zrzeszenie Niemieckich Banków Spółdzielczych⁹⁰.

Praktyka ta jednak wzbudziła wątpliwości Federalnego Urzędu ds. Karteli (*Bundeskartellamt*) w latach 60. ubiegłego wieku, ponieważ co do zasady nie występowały odstępstwa od wyżej wymienionych wzorów⁹¹. Aktualnie jednak uwagi Federalnego Urzędu ds. Karteli są skierowane na brak tego rodzaju standaryzacji pomiędzy warunkami świadczenia usług w bankach komercyjnych a publicznymi kas oszczędnościowych⁹². Zgodnie z obowiązującym prawem konkurencji

⁷⁷ Por. European Association of Co-operative Banks, Key statistics, https://v3.globalcube.net/clients/eacb/content/medias/key_figures/final_key_statistics.pdf, dostęp 23.10.2022.

⁷⁸ Por. P. Szczęśniak, *Zgrupowania solidarnościowe...*, s. 124.

⁷⁹ Zob. F. Poli, *Co-operative Banking Networks in Europe*, Cham 2019, s. 164.

⁸⁰ Banki spółdzielcze należące do zrzeszenia *OP Financial Group* wykonują usługi wobec blisko czterech milionów podmiotów, por. European Association of Co-operative Banks, Key statistics, https://v3.globalcube.net/clients/eacb/content/medias/key_figures/final_key_statistics.pdf, dostęp 23.10.2022.

⁸¹ Zob. POP Bank Group, *Annual Report 2021*, <https://7007827.fs1.hubspotusercontent-na1.net/hubfs/7007827/Ryhm%C3%A4n%20taloudelliset%20raportit/2021/POP%20Bank%20Group%20Annual%20Report%202021%20ENG.pdf>

⁸² Zob. POP Bank Group, <https://www.poppankki.fi/pop-pankki/tutustu-meihin/pankit-ja-konttorit>, dostęp 27.07.2022.

⁸³ Zob. POP Bank Group, *Investor Presentation March 2019*, s. 3.

⁸⁴ Zob. F. Poli, *Co-operative Banking...*, s. 168.

⁸⁵ Zob. POP Bank Group, *Bonum Pankki Oyj lyhyesti*, <https://www.poppankki.fi/pop-pankki-ryhma/bonum-pankki-oyj>, dostęp 23.10.2022.

⁸⁶ Zob. POP Bank Group, <https://www.poppankki.fi/pop-pankki/tutustu-meihin/pop-pankki-ryhma>, dostęp 23.10.2022.

⁸⁷ Zob. POP Bank Group, <https://www.poppankki.fi/pop-pankki/tutustu-meihin/pop-pankki-ryhma/taloudelliset-raportit>, dostęp 23.10.2022.

⁸⁸ <https://bankenverband.de/service/agb-banken/>, dostęp 23.10.2022.

⁸⁹ Bunte/Artz, in: Ellenberger/Bunte, *Bankrechts-Handbuch*, 6. Ed. 2022, § 2 para 25. See also Bunte/Zahrte, *AGB-Banken, AGB-Sparkassen, Sonderbedingungen*, 5. Ed. 2019.

⁹⁰ Bunte/Artz, in: Ellenberger/Bunte, *Bankrechts-Handbuch*, 6. Ed. 2022, § 2 para 10 et seq; Fuchs/Zimmermann in: Ulmer/Brandner/Hensen *AGB-Recht*, (8) *Banken-AGB*, para 5.

⁹¹ BT-Drucksache IV/378, s. 54 i nast.

⁹² Bunte/Artz, in: Ellenberger/Bunte, *Bankrechts-Handbuch*, 6. Ed. 2022, § 2 para 10.

w Niemczech tego rodzaju ustandaryzowane warunki świadczenia usług mogą naruszać zakaz tworzenia karteli na podstawie § 1 Niemieckiej Ustawy Przeciwko Ograniczaniu Konkurencji (*Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen*)⁹³, nie zważając na fakt, że są to tylko niewiążące wzory⁹⁴. Zgodnie bowiem z § 1 Niemieckiej Ustawy Przeciwko Ograniczaniu Konkurencji „*porozumienia pomiędzy podmiotami gospodarczymi, decyzje związków podmiotów gospodarczych i uzgodnione praktyki, których celem lub skutkiem jest zapobieganie, ograniczenia lub naruszanie konkurencji są zabronione*”. Indywidualna subsumpcja kryteriów wedle § 1 Niemieckiej Ustawy Przeciwko Ograniczaniu Konkurencji wykraczałaby poza zakres tego raportu, w szczególności z tytułu trudności w określeniu ograniczeń lub naruszenia reguł konkurencji, ponieważ samo pojęcie konkurencji nie jest zdefiniowane w prawie niemieckim⁹⁵. Jednak ograniczenie konkurencji musi być zawsze powiązane ze zdefiniowaniem danego rynku⁹⁶. W przypadku warunków usług bankowych można oprzeć się na fakcie opracowania ich przez Federalne Zrzeszenie Niemieckich Banków Spółdzielczych i potraktowanie tego jako swego rodzaju decyzję związków podmiotów gospodarczych. Możliwe jest także odniesienie się do uzgodnionej pomiędzy nimi praktyki biorąc pod uwagę jednolite przyjęcia tych wzorów przez banki⁹⁷. Kluczowym aspektem jest jednak określenie zapobiegania, ograniczenia lub naruszania konkurencji. Nie ma przy tym znaczenia, czy podmioty te obecnie konkurują ze sobą, ponieważ chroniona jest nie tylko obecna, ale i potencjalna konkurencja między przedsiębiorcami⁹⁸.

Tak pojmowane ograniczenie konkurencji jest wyznaczane w ramach rynku właściwego⁹⁹. W przypadku ogólnych warunków usług bankowych używanych przez banki niemieckie nie są jednak widoczne żadne szersze wypowiedzi co do zdefiniowania rynku właściwego, ponieważ tego rodzaju warunki usług bankowych odnoszą się do całego rynku bankowego. **W szczególności dotyczy to także banków spółdzielczych, ponieważ obszar ich działania w Niemczech nie jest ograniczony. Co za tym idzie, nawet**

najmniejszy bank spółdzielczy może przynajmniej potencjalnie konkurować z innym bankiem spółdzielczym używającym tych samych wzorów ogólnych warunków usług bankowych.

Zgodnie jednak z dominującym poglądem w niemieckiej literaturze prawniczej – który opiera się na wcześniejszych decyzjach Federalnego Urzędu ds. Karteli – wzory ogólnych warunków usług bankowych mogą podlegać pod wyjątek z § 2 Niemieckiej Ustawy Przeciwko Ograniczaniu Konkurencji. Wedle ust. 1 tegoż przepisu, „*porozumienia pomiędzy podmiotami gospodarczymi, decyzje związków podmiotów gospodarczych i uzgodnione praktyki w rozumieniu, które przyczyniają się do poprawy produkcji lub dystrybucji dóbr lub też promują rozwój techniczny i gospodarczy z jednoczesnym uczciwym udziałem konsumentów w zyskach z tego tytułu są zwolnione z zakazu określonego w § 1 Niemieckiej Ustawy Przeciwko Ograniczaniu Konkurencji pod warunkiem, że podmiotom biorącym udział w takim uzgodnieniu nie są nakładane ograniczenia, które nie są niezbędne do osiągnięcia tych celów lub stwarzane są możliwości do wyeliminowania konkurencji w stosunku do znacznej części danych produktów*” [tłumaczenie własne].

Jako powody, dlaczego wzory warunków usług bankowych podlegają pod ten wyjątek, podaje się, że mają one tylko w nieznacznym stopniu wpływ na konkurencję na rynku bankowym. Ponadto, z perspektywy konsumenta tego rodzaju wzory ogólnych warunków usług bankowych są pożądane ze względu na możliwość porównywania i utrzymania pewności prawnej co do ich treści¹⁰⁰. Zresztą podobny cel przyjęła Komisja Europejska promując paneuropejski standard umów w sektorze ubezpieczeń¹⁰¹, co jednak można także przenieść na ogólne warunki usług bankowych w Niemczech. Z tych powodów wzory warunków usług bankowych spełniają przesłanki § 2 Niemieckiej Ustawy Przeciwko Ograniczaniu Konkurencji, jeżeli są one wiążące zgodnie z zasadami kontroli wzorców umów (co ujęte jest w Polsce w ramach art. 384 i nast. Kodeksu Cywilnego)¹⁰². W dodatku udział organizacji konsumenckich w procesie przygotowania wzorów ogólnych warunków usług bankowych wspiera możliwość skorzystania z tegoż wyłączenia¹⁰³. We wcześniejszym stanie prawnym Federalny Urząd ds. Karteli akceptował jeszcze wzory

⁹³ Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen in der Fassung der Bekanntmachung vom 26. Juni 2013 (BGBl. I S. 1750, 3245), das zuletzt durch Artikel 4 des Gesetzes vom 20. Mai 2022 (BGBl. I S. 730) geändert worden ist.

⁹⁴ Bunte/Artz, in: Ellenberger/Bunte, Bankrechts-Handbuch, 6. Ed. 2022, § 2 para 33a.

⁹⁵ Säcker/Zorn, (w:) Münchener Kommentar zum Wettbewerbsrecht, 4. Ed. 2022, GWB § 1 para 159.

⁹⁶ Säcker/Zorn, (w:) Münchener Kommentar zum Wettbewerbsrecht, 4. Ed. 2022, GWB § 1 para 159; Füller, (w:) BeckOK KartellR, 4. Ed. 1.4.2022, GWB § 1 para 24.

⁹⁷ Bunte/Poelzig, in: Ellenberger/Bunte, Bankrechts-Handbuch, 6. Ed. 2022, § 126 para 24 et seq.; Bunte, in: Bunte/Zahrte, AGB Banken, 5 Ed. 2019, 2. Teil. para. 30.

⁹⁸ Bechtold/Bosch, in: Bechtold/Bosch, 10. Ed. 2021, GWB § 1 para. 47.

⁹⁹ Bechtold/Bosch, in: Bechtold/Bosch, 10. Ed. 2021, GWB § 1 para. 33.

¹⁰⁰ Bunte/Poelzig, in: Ellenberger/Bunte, Bankrechts-Handbuch, 6. Ed. 2022, § 126 para 70.

¹⁰¹ Guidelines on the applicability of Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union to horizontal co-operation agreement, 2011/C 11/01, para. 335.

¹⁰² Bunte/Poelzig, in: Ellenberger/Bunte, Bankrechts-Handbuch, 6. Ed. 2022, § 126 para 70; Bunte, in: Bunte/Zahrte, AGB Banken, 5 Ed. 2019, 2. Teil. para. 30a.

¹⁰³ Bunte/Poelzig, in: Ellenberger/Bunte, Bankrechts-Handbuch, 6. Ed. 2022, § 126 para 70.

ogólnych warunków usług bankowych za każdym razem, gdy były one zmieniane, ponieważ banki dzięki temu w całości mogły zostać zwolnione z niektórych przepisów Niemieckiej Ustawy Przeciwko Ograniczaniu Konkurencji¹⁰⁴. Takie zwolnienie było wydawane, jeżeli wzory ogólnych warunków usług bankowych były wiążące zgodnie z zasadami ich kontroli i nie odnosiły się do cech wprost odnoszących się do ceny¹⁰⁵. Choć wyżej wymienione zwolnienie *de lege lata* nie jest już przewidziane i co za tym idzie, przegląd wzorów ogólnych warunków usług bankowych nie jest wykonywany przez Federalny Urząd ds. Karteli, można przyjąć, że kryteria te nadal jednak obowiązują. Można tak przyjąć, ponieważ przy niezmienionej praktyce banków dotyczącej używania wzorów warunków usług bankowych nie zostały zanotowane oficjalne postępowania w tym zakresie.

Warto zauważyć, że jedyna oficjalna decyzja Federalnego Urzędu ds. Karteli z 2016 r. w sprawie ogólnych warunków usług bankowych dotyczyła wybranych postanowień bankowości internetowej, które zdaniem urzędu stanowiły naruszenie art. 101 ust. 1 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej¹⁰⁶ i § 1 i nast. Niemieckiej Ustawy Przeciwko Ograniczaniu Konkurencji, ponieważ utrudniały lub nawet całkowicie wykluczały wykorzystanie usług inicjowania transakcji płatniczej dla handlowców online i klientów indywidualnych¹⁰⁷. Zgodnie z tym postanowieniem, klienci nie mogli wprowadzać m.in. numeru PIN poza specjalnie z bankiem uzgodnionymi stronami internetowymi, np. na stronach sprzedawców internetowych. Takie postanowienie umożliwiało bankom wykluczenie konkurentów z rynku lub umożliwienia im wejście na ten rynek lub znacznie im je utrudniało, co też spotkało się z negatywną decyzją Federalnego Urzędu ds. Karteli.

W odniesieniu do Austrii trudno poczynić podobne obserwacje. Co prawda w tamtejszej literaturze można znaleźć wzmianki, że wzory warunków usług bankowych są opublikowane przez Austriacką Federalną Izbę Gospodarczą (*Wirtschaftskammer Österreich*)¹⁰⁸, a Austriackie Zrzeszenie Spółdzielcze również wskazuje na swojej stronie internetowej¹⁰⁹, iż zajmuje się umowami modelowymi, formularzami i przewodnikami w odniesieniu do kredytów, depozytów i usług transakcyjnych. Wzory tych ogólnych warunków nie

są jednak dostępne publicznie. Przez porównanie ich wybranych postanowień można jednak stwierdzić, że są one podobne jedynie co do głównej struktury, nie zaś identyczne względem niemieckich¹¹⁰. Jednakże w § 1 ust. 1 zdanie 2 Austriackiej Ustawy przeciwko Kartelom i innym Ograniczeniom Konkurencji (*Kartellgesetz*) ma podobne brzmienie, jak odpowiadający mu § 1 Niemieckiej Ustawy Przeciwko Ograniczaniu Konkurencji. Można zatem przyjąć, iż podejście wobec ogólnych warunków umów od strony norm prawa konkurencji jest podobne jak w Niemczech¹¹¹. Austriacki Federalny Urząd ds. Konkurencji (*Bundeswettbewerbsbehörde*) nie informuje jednak o tym, żeby tego rodzaju ogólne warunki usług bankowych stanowiły jego przedmiot postępowania. W austriackiej literaturze prawnej została wyrażona jedynie opinia na temat traktowania ogólnych warunków usług bankowych zgodnie z art. 101 ust. 1 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Także tutaj został wyciągnięty wniosek, że wzory te mogą stanowić ograniczenie konkurencji w rozumieniu art. 101 ust. 1 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, ale mogą one podlegać jednak wyjątkowi zgodnie z art. 101 ust. 3 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, jeśli pozostają one niewiążące i swobodnie dostępne dla wszystkich uczestników rynku. Jako dalszy argument wysuwa się również to, że na rynku austriackim istnieje intensywna konkurencja cenowa, dlatego można założyć, że wzrost efektywności wywodzący się ze wzorów ogólnych warunków usług bankowych zostanie przeniesiony na konsumentów. Wymieniane są również możliwości porównania, łatwiejsza zmiana, czy też pewność prawa, podobnie zresztą jak na gruncie niemieckim. Na marginesie warto też zauważyć, że rozkład udziałów w rynku bankowym w Austrii nie wskazywał na to, iż konkurencja jest eliminowana przez stosowanie wzorów ogólnych warunków usług bankowych.¹¹²

3.1.2. Zasady współpracy w ramach prowadzonej działalności bankowej

Inne formy współpracy pomiędzy bankami spółdzielczymi mogą prowadzić do *outsourcingu* niektórych czynności bankowych. Kwestia ta wzbudzała kontrowersje w niemieckim środowisku bankowości spółdzielczej w przeszłości, przy czym zostało przyjęte

¹⁰⁴ Bunte/Poelzig, in: Ellenberger/Bunte, Bankrechts-Handbuch, 6. Ed. 2022, § 126 para 6 i nast.

¹⁰⁵ Bunte/Poelzig, in: Ellenberger/Bunte, Bankrechts-Handbuch, 6. Ed. 2022, § 126 para 69.

¹⁰⁶ Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz.Urz. U.E. C 326/47.

¹⁰⁷ Bundeskartellamt 29.6.2016 – B 4 – 71/10. <https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Entscheidung/DE/Entscheidungen/Kartellverbot/2016/B4-71-10.html>, dostęp 23.10.2022.

¹⁰⁸ Gruber, ZFR 2011,137; Apathy/Iro/Kozioł, Österreichisches Bankvertragsrecht Band I, 2. Ed. 2007, s. 7 i nast.

¹⁰⁹ <https://www.genossenschaftsverband.at/der-oegv/leistungen-banken>, dostęp 23.10.2022.

¹¹⁰ Volksbank Wien, Allgemeine Geschäftsbedingungen für Bankgeschäfte, Fassung November 2018, https://www.volksbankwien.at/agb_online; Raiffeisen Oberösterreich, Geschäftsbedingungen, Fassung Dezember 2021, <https://www.raiffeisen.at/ooe/de/meine-bank/agb-impressum.html>; Unicredit Bank Austria AG, Allgemeine Geschäftsbedingungen, Fassung April 2022, <https://www.bankaustria.at/rechtliches-agb.jsp>, dostęp 23.10.2022.

¹¹¹ Bundesgesetz gegen Kartelle und andere Wettbewerbsbeschränkungen (Kartellgesetz 2005 – KartG 2005), Fassung vom 19.07.2022, BGBl. I Nr. 61/2005.

¹¹² Gruber, ZFR 2011, 137 para 4.

ostateczne stanowisko, które podkreślało ekonomiczną konieczność *outsourcingu*, wskazując jednocześnie na zasadę niezależności banków spółdzielczych¹¹³. Warto też zauważyć, że z tego też tytułu wiele niemieckich banków spółdzielczych jest niechętnych w przekazywaniu istotnych czynności bankowych, takich jak np. procedury udzielania kredytu, choć zgodnie z warunkami wymienionymi poniżej byłoby to dopuszczalne¹¹⁴.

Warto jednak podkreślić, że w ramach Grupy Finansowej Niemieckich Banków Spółdzielczych (*Genossenschaftliche FinanzGruppe*)¹¹⁵ istnieje szereg spółek zależnych, które świadczą różnego rodzaju usługi dla niemieckich banków spółdzielczych, jak i też innych banków¹¹⁶. W szczególności świadczone są usługi z zakresu infrastruktury IT, z czego co trzeci niemiecki bank spółdzielczy skorzystał i zmienił swoje procesy, aby odpowiadały promowanym standardom. Obejmuje to m.in. zarządzanie dokumentacją, procesowanie informacji z biura informacji kredytowej lub też wprowadzenie procesów bez obiegu papierowego z podpisami elektronicznymi. Ponadto spółki te oferują wprowadzenie standardów w raportowaniu kwartalnym, np. ryzyka rynkowego, cenowego, ryzyka kontrahentów jak i też ogólnych zasad zarządzania¹¹⁷. W ramach grupy istnieją również spółki zajmujące się usługami *front* i *back office*. Przykładowo *Serviscope AG* zajmuje się usługami dla bankowości detalicznej w zakresie kontaktów z klientami lub też procesowania transakcji bankowych. Innym przykładem jest *Peras GmbH*, która zajmuje się usługami z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi, a *Service-Direkt Telemarketing Verwaltungsgesellschaft mbH* specjalizuje się w usługach telefonicznych i sprzedażowych. Niedawno też niemieckie banki spółdzielcze postanowiły w ramach Federalnego Stowarzyszenia Banków Spółdzielczych założyć spółkę o nazwie „Amberra”, która ma oferować usługi poza podstawową działalnością finansową, jak np. w zakresie zdrowia i opieki czy też budownictwa. Projekt ten, tytułowany jako „*Beyond Banking*”, ma na celu zwiększenie lojalności klientów, co ma polepszyć pozycję konkurencyjną banków spółdzielczych z np. koncernami technologicznymi.¹¹⁸

¹¹³ Hanrath/Weber, ZfG 2009, 265.

¹¹⁴ Handelsblatt Nr. 085, 05.05.2009, s. 24.

¹¹⁵ Grupa Finansowa Niemieckich Banków Spółdzielczych określa grupę, która sporządza skonsolidowane roczne sprawozdanie finansowe i która składa się ze wszystkich banków spółdzielczych, banku centralnego DZ BANK, dalszych spółek oraz różnych instytucji specjalnych, DZ Bank AG Unternehmenspräsentation 2022, s. 2.

¹¹⁶ https://www.bvr.de/About_us/Cooperative_Financial_Network, dostęp 23.10.2022.

¹¹⁷ Börsen-Zeitung, 23.05.2019, Standardprozesse für Genossenschaftsbanken.

¹¹⁸ Atzler, Elisabeth, *Volksbanken gründen Firma für neue Geschäfte neben dem klassischen Banking*, Handelsblatt z 24.06.2022, <https://www.handelsblatt.com/finanzen/banken-versicherungen/banken/genossenschaftsbanken-volksbanken-gruenden-firma-fuer-neue-geschaefte-neben-dem-klassischen-banking/28453542.html>, dostęp 23.10.2022.

Regulacyjne aspekty *outsourcingu* w odniesieniu do niemieckich banków spółdzielczych regulowane są w §§ 25a i 25b Niemieckiego Prawa Bankowego. Ponadto znajdują również zastosowanie Zasady Europejskiego Nadzoru Bankowego odnoszące się do *outsourcingu* (*European Banking Authority, EBA*)¹¹⁹ oraz Stanowisko o Minimalnych Wymaganiach dla Zarządzania Ryzykiem (*Mindestanforderungen an das Risikomanagement, MaRisk*)¹²⁰. To ostatnie jest to niewiążące stanowisko BaFin w odniesieniu do interpretacji obowiązujących przepisów prawa, które faktycznie przestrzegane jest przez nadzorowane podmioty.

Zgodnie z Częścią Ogólną 9 MaRisk *outsourcing* ma miejsce, gdy innemu przedsiębiorstwu zleca się wykonywanie czynności i procesów związanych z wykonywaniem działalności bankowej, usług finansowych lub innych usług typowych dla instytucji, które w innym przypadku byłyby świadczone przez samą instytucję zlecającą *outsourcing*. Ten ostatni należy odróżnić od jednorazowego zakupu zewnętrznego.¹²¹ Wymogi prawne dotyczące *outsourcingu* zależą od tego, czy ma on charakter istotny, czy też nie. Warto zauważyć, że w tym zakresie wymogi Niemieckiego Prawa Bankowego nie nadążają za w/w wytycznymi EBA, które obejmują już każdy rodzaj *outsourcingu*¹²². Ocena istotności *outsourcingu* musi być dokonana przez bank na własną odpowiedzialność po przeprowadzeniu analizy ryzyka. W przypadku przyjęcia jego nieistotności należy przestrzegać tylko ogólnych wymogów ładu korporacyjnego zgodnie z § 25a ust. 1 Niemieckiego Prawa Bankowego. Natomiast *outsourcing*, który uznany jest za istotny, regulowany jest przez § 25b ust. 1 zdanie 2 Niemieckiego Prawa Bankowego stanowiący, że nie może on mieć wpływu na prawidłowe prowadzenie działalności i usług, jak również na wymagania dotyczące właściwego ładu korporacyjnego. Ponadto zgodnie z § 25b ust. 1 zdanie 1 Niemieckiego Prawa Bankowego bank musi podjąć odpowiednie środki ostrożności, aby uniknąć nadmiernego dodatkowego ryzyka, które może wynikać z *outsourcingu*. Natomiast stosownie do § 25b ust. 2 zdanie 1 Niemieckiego Prawa Bankowego odpowiedzialność osób zarządzających bankiem nie może zostać przeniesiona, a zgodnie z § 25b ust. 3 zdanie 1 i 2 Niemieckiego Prawa Bankowego zlecenie czynności

¹¹⁹ EBA/GL/2019/02, <https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/internal-governance/guidelines-on-outsourcing-arrangements>, dostęp 23.10.2022.

¹²⁰ Rundschreiben 10/2021 (BA) – Mindestanforderungen an das Risikomanagement – MaRisk, 16.08.2021, geändert am 04.05.2022.

¹²¹ Odosobniony zakup oprogramowania jest generalnie klasyfikowany jako jednorazowy zakup zewnętrzny. Nie dotyczy to jednak oprogramowania używanego do identyfikacji, oceny, zarządzania i monitorowania i określania ryzyka lub oprogramowania, które jest niezbędne do prowadzenia działalności bankowej. Zob. Erläuterungen zu dem MaRisk in der Fassung vom 16.08.2021, Część Ogólna 9 Auslagerung, Nr. 1.

¹²² EBA/GL/2019/02 para. 41 i nast.

na zewnątrz nie może utrudniać działania organom nadzoru i audytorowi. Jednakże pisemna umowa jest wymagana tylko w przypadku *outsourcingu* istotnego na podstawie § 25b ust. 3 zdanie 3 Niemieckiego Prawa Bankowego, a jego minimalna treść określona jest w Części Ogólnej 9 Nr 8 MaRisk. Niezbędne jest także przestrzeganie szczególnych norm i ograniczeń, które obejmują, że pełny *outsourcing* funkcji kontroli ryzyka, funkcji zgodności lub funkcji audytu wewnętrznego jest dozwolony tylko pod pewnymi warunkami dla instytucji zależnych w ramach grupy¹²³. Istnieją również szczególne wymagania, np. dla *outsourcingu* środków bezpieczeństwa w celu zapobiegania praniu pieniędzy i finansowania terroryzmu zgodnie z § 25h ust. 4 Niemieckiego Prawa Bankowego.

Ryzyko, które wynika z *outsourcingu* o charakterze istotnym musi być monitorowane w sposób stały wedle Części Ogólnej 9 Nr 9 MaRisk. Zgodnie natomiast z Częścią Ogólną 9 Nr 12 lit. f) MaRisk musi być ustanowiony system zarządzania *outsourcingiem*, a co najmniej raz w roku musi być sporządzony raport z zakresu wykorzystania *outsourcingu* dla zarządu banku wraz ze stałym utrzymywaniem odpowiedniego rejestru umów *outsourcingowych*.

Ponownie zauważalne są różnice pomiędzy niemieckim a austriackim systemem bankowości spółdzielczej. Dla porównania: w Austrii celem *Raiffeisenbank International AG* jest przede wszystkim prowadzenie działalności bankowej. Ponadto, wypełnia on funkcję sieci płynności dla banków spółdzielczych zgodnie z § 27a Austriackiego Prawa Bankowego. Świadczy także dalsze usługi finansowania konsorcjalnego, IT, obsługi prawnej, audytu bankowego oraz jednolitej reklamy i organizacji oraz szkolenia pracowników austriackich banków *Raiffeisen*¹²⁴. Natomiast działalność banków na poziomie landu na przykładzie *Raiffeisen Regionalbank Mödling* jest ściśle powiązana z bankami na szczeblu krajowym. Oznacza to, że kredytowanie konsorcjalne można zasadniczo udzielać tylko w odpowiednich bankach spółdzielczych na szczeblu krajowym¹²⁵. Podobnie *Volksbank Wien AG* jako instytucja centralna dla *Volksbanken* określa swoje cele korporacyjne w statucie podobnie jak *Raiffeisenbank International AG*. Nacisk w jego przypadku kładziony jest na promocje działalności banków, co obejmuje wsparcie w ich celach sprzedażowych. Austriackie *Volksbanken* tworzą Zrzeszenie *Volksbanken (Volksbanken-Verband)*, które stanowi organ centralny zgodnie z art. 10 CRR i § 30a Austriackiego Prawa Bankowego. Zgodnie z materiałami *Volksbank*

Wien AG, prawa i obowiązki członków regulowane są między innymi w statucie zrzeszenia, porozumieniu o współpracy w umowie odnoszącej się do ponoszenia kosztów przez zrzeszenie¹²⁶. Niemniej jednak można uznać, że umowa zrzeszenia tworzy podstawę do systemu gwarancji krzyżowych, zgodnie z którym *Volksbanken* mają wspólny, nieograniczony obowiązek przyjęcia odpowiedzialności w przypadku problemów finansowych¹²⁷. *Volksbank Wien AG* wskazuje również, że niektóre z funkcji zostały scentralizowane w ramach zrzeszenia, np. w zakresie czynności *back office*. Są nimi czynności z zakresu księgowości i raportowania finansowego, *controllingu*, audytu, prawa i zgodności, a także zarządzania ryzykiem. Niektóre czynności z zakresu udzielania kredytów są również prowadzone przez zrzeszenie. Podobna struktura organizacyjna została wprowadzona we wszystkich 9 *Volksbanken*. Dodatkowo, jako instytucja centralna zarządza strategią ryzyka, kapitałem oraz płynnością, jak i działaniami biznesowymi każdego z członków. Jest umocowany także do wydawania instrukcji poszczególnym członkom zrzeszenia¹²⁸.

Outsourcing czynności bankowych regulowany jest w Austrii w ramach § 25 Austriackiego Prawa Bankowego. W rezultacie obowiązki są podobnie rozumiane jak w Niemczech, np. § 25 Austriackiego Prawa Bankowego przewiduje rozróżnienie pomiędzy istotnym a nieistotnym *outsourcingiem*. Ten pierwszy wymaga m.in. zawarcia pisemnej umowy. Dalsze wymogi dla *outsourcingu* ujęte są w Załączniku do § 25 Austriackiego Prawa Bankowego.

3.1.3. Dystrybucja wspólnych produktów i usług bankowych

Podobnie jak współpraca pomiędzy bankami spółdzielczymi opisana powyżej polegająca na *outsourcingu* wybranych czynności bankowych, prowadzona jest współpraca w zakresie dystrybucji wspólnych produktów bankowych. Zakres dystrybucji wspólnych produktów lub usług banków spółdzielczych może być jedynie wiarogodnie oceniony tylko na podstawie dostępnych danych. Zgodnie z powyższymi uwagami pojedyncze banki spółdzielcze generalnie nie współpracują ze sobą w zakresie operacyjnym, lecz otrzymują centralne wsparcie od *DZ Bank AG*. Wedle postanowień jego statutu wspiera on banki spółdzielcze w zakresie produktów bankowych, usług doradczych i innych, których pojedynczy bank spółdzielczy nie może samodzielnie efektywnie rozwijać. Tego rodzaju współpraca pomiędzy bankami

¹²³ Część Ogólna 9 Nr 5 MaRisk.

¹²⁴ § 2 Statutu *Raiffeisenbank International AG*, Fassung vom 13. Juni 2019; Lejsek, Grundzüge des Bankaufsichtsrechts, as of 1. March 2022, s. 11.

¹²⁵ § 3 (1) Statutu *Raiffeisen Regionalbank Mödling*.

¹²⁶ Niestety dokumenty te nie są dostępne publicznie.

¹²⁷ *Volksbank Wien und Volksbanken-Verband*, Investorenpräsentation, Juni 2022, s. 29.

¹²⁸ *Volksbank Wien und Volksbanken-Verband*, Investorenpräsentation, Juni 2022, s. 6 i nast.

spółdzielczymi musi być oparta na zasadzie subsydiarności, decentralizacji i regionalnej odpowiedzialności rynkowej¹²⁹. Tę ostatnią można wyjaśnić w ten sposób, że nawet przy centralnie opracowanych produktach ryzyko rynkowe, a co za tym idzie także decyzja o konkretnej ofercie, pozostaje w gestii pojedynczego banku spółdzielczego. Jak już było wspomniane powyżej zapewnienie niezależności poszczególnych banków spółdzielczych w ramach zrzeszenia w grupie oznacza, że banki spółdzielcze są nadal niezależnymi od siebie podmiotami gospodarczymi. Nie ma więc pomiędzy bankami spółdzielczymi porozumień *per se* odnoszących się do produktów czy też usług bankowych, w szczególności w odniesieniu do cen i zarazem nie ma także zbiorowej odpowiedzialności wobec wierzycieli. Niemniej jednak istnieją wspólne czynności, przede wszystkim marketingowe, jak np. wspólna strona internetowa dla wszystkich banków spółdzielczych, przy czym dla uzyskania konkretnych ofert klient będzie przekierowany na stronę internetową danego banku¹³⁰.

Powyższe działania wspólne banków spółdzielczych doprowadziły do badania na szczeblu Unii Europejskiej na ile nie naruszają one prawa konkurencji w odniesieniu do współpracy banków spółdzielczych z publicznymi kasami oszczędnościowymi w ramach dystrybucji wybranych produktów i innych aspektów działalności bankowej. Współpraca między bankami spółdzielczymi i publicznymi kasami oszczędnościowymi ma miejsce bowiem dość często w Niemczech ze względu na bliskość geograficzną tych instytucji¹³¹. Współpraca ta poddana została więc wstępnej analizie przez Komisję Europejską¹³². Zgodnie jednak z wnioskami z tej analizy w Niemczech konkurencja nie zostanie naruszona, jeżeli banki będą jedynie świadczyć usługi wspólnie, ponieważ w takim przypadku nie będą konkurentami, lecz będą rozwijać konkurencję poprzez współpracę. Ograniczenie konkurencji nie będzie miało tym bardziej miejsca, jeżeli współpraca odnosi się do obszarów nierynkowych lub też neutralnych rynkowo, np. użycie wspólnego systemu IT lub wzajemnych rozliczeń¹³³. W przypadku współpracy marketingowej wśród kas oszczędnościowych Federalny Urząd ds. Karteli dostrzegł jednak naruszenie zasad konkurencji, ponieważ w niektórych przypadkach podawana była cena minimalna. Zaznaczyć trzeba, że w tej sprawie nie zostało jednak wszczęte postępowanie administracyjne, tylko stanowisko Federalnego Urzędu ds. Karteli zostało podane

Niemieckiemu Związkowi Kas Oszczędnościowych (*Deutscher Sparkassen- und Giroverband e.V.*). Zgodnie z nim **dopuszczalna współpraca marketingowa wymaga, aby wspólne działania marketingowe miały miejsce bez podania charakterystyki cenowej produktu oraz wiązały się z dobrowolnym i niewiążącym przystąpieniem do procesu stworzenia takiego produktu, w szczególności zagwarantowania faktycznej możliwości odstąpienia od praktyk rynkowych**¹³⁴. W odniesieniu do wspólnej aplikacji internetowej w celu otwarcia rachunku bankowego o nazwie „Your Money, Yomo”, która została stworzona przez grupę kas oszczędnościowych, Federalny Urząd ds. Karteli dostrzegł niewielkie ograniczenie konkurencji na rynku rachunków bieżących, lecz nie wniósł jednak sprzeciwu w zakresie jej funkcjonowania. **Wspólne działanie było dopuszczalne, ponieważ pozwoliło mniejszym instytucjom na zdobycie nowych klientów**. Federalny Urząd ds. Karteli nie wniósł także sprzeciwu dla aplikacji płatniczych o nazwie „Paydirekt”, które stworzyły banki prywatne, spółdzielcze i kasy oszczędnościowe¹³⁵. W jego opinii tego rodzaju wspólne przedsięwzięcia usprawniają konkurencję, ponieważ podmioty uczestniczące muszą i tak konkurować z liderem rynkowym tj. PayPal¹³⁶. W tym względzie **w ocenie współpracy w ramach prawa ochrony konkurencji pojawia się również pojęcie wspólnego przedsiębiorstwa, zgodnie z którym współpraca jest dopuszczalna w każdym przypadku, gdy uczestniczące w niej przedsiębiorstwa nie mogą samodzielnie świadczyć pewnych usług**. Może to być jednak inaczej ocenione, jeśli współpracujące banki spółdzielcze miały razem znaczący udział w rynku i konkurencja między nimi byłaby ograniczona lub wejście nowych konkurentów byłoby ograniczone.¹³⁷

Ponadto, Niemiecka Komisja Monopolowa (*Monopolkommission*) tj. ciało doradcze działające przy rządzie federalnym, zajmowała się współpracą pomiędzy bankami spółdzielczymi w ramach ich zrzeszania. Po szczegółowej analizie nie potrafiła jednak dojść do spójnych konkluzji w odniesieniu do oceny konkurencyjności tej współpracy. Z jednej strony nie zostało stwierdzone naruszenie prawa konkurencji ze względu na wspólne przedsięwzięcie i efektywność ekonomiczną takiej współpracy, ale z drugiej strony zostało podkreślone, że taka współpraca wymaga restrykcyjnej oceny, czy działanie to ma na celu zwiększenie przychodów lub też pozycji rynkowej członków takiego porozumienia bez powiązania z efektywnością.¹³⁸

¹²⁹ DZ BANK Unternehmenspräsentation 2022, s. 26.

¹³⁰ <https://www.vr.de/privatkunden.html>, dostęp 23.10.2022.

¹³¹ Stancke, in: Frankfurter Kommentar zum Kartellrecht, 102. Lieferung 5/2022, Kreditwirtschaft para. 99.

¹³² Commission staff working document – Accompanying the Communication from the Commission – Sector Inquiry under Article 17 of Regulation (EC) No 1/2003 of retail banking, SEC/2007/0106, s. 46 i nast.

¹³³ Bunte, WM 2007, 1197, 1200.

¹³⁴ BT-Drucks. 16/5710, s. 158.

¹³⁵ Bundeskartellamt, Jahresbericht 2016, s. 24 i nast.

¹³⁶ Bundeskartellamt, Jahresbericht 2017, s. 24 i nast.

¹³⁷ Althanns/Buth (w.): Althanns/Buth/Leißl, Genossenschafts-Handbuch, II. Kartellrecht und Kreditgenossenschaften, para. 5.

¹³⁸ Monopolkommission, Eine Wettbewerbsordnung für die Finanzmärkte, XX. Hauptgutachten 2012/13, para. 1830 i nast.

3.2. Finlandia

3.2.1. Ogólne uwagi co do zasad współpracy pomiędzy bankami spółdzielczymi oraz dystrybucja wspólnych produktów i usług bankowych

Analiza struktury funkcjonowania zrzeszeń działających w Finlandii wskazuje na zaawansowaną formę współpracy między bankami spółdzielczymi. Zrzeszenia te mają charakter scentralizowany, co dotyczy zarówno ochrony płynności i wypłacalności oraz zarządzania ryzykiem w wymiarze grupowym, a także prowadzenia działalności depozytowo-kredytowej. Zrzeszenie banków spółdzielczych przyjmuje również wspólną strategię korporacyjną i biznesową wyznaczając kierunek działania uczestników. Model operacyjny banków jest systematycznie oceniany, a w razie potrzeby wdrażane są nowe wytyczne na poziomie grupy. W fińskich zrzeszeniach banków spółdzielczych widoczne jest także podejmowanie wspólnych decyzji gospodarczych prowadzących do tworzenia podmiotów działających na rynku kredytów hipotecznych bądź rynku inwestycyjnym. Trzeba zauważyć, że usługi bankowe są oferowane tak na poziomie indywidualnym przez każdy z banków spółdzielczych, jak i na poziomie grupowym. Potwierdza to tezę o możliwości prowadzenia wspólnej działalności banków spółdzielczych w ramach zrzeszeń. Oprócz usług bankowych, klientom fińskich banków spółdzielczych oferowane są inne usługi, np. ubezpieczenia. Na stronach zrzeszeń banków spółdzielczych działających w Finlandii można skorzystać nie tylko ze wspólnej oferty usług bankowych lub ubezpieczeniowych, lecz także dokonać rejestracji w celu nabycia udziałów w banku spółdzielczym¹³⁹. Instytucje centralne zarządzające zrzeszeniami banków spółdzielczych w Finlandii są odpowiedzialne za przygotowanie wspólnej strategii biznesowej oraz administrowanie wspólnym procesem produktowym. W celu ujednolicenia działań podejmowanych w zrzeszeniu instytucje centralne uzyskały kompetencje do wydania wiążących instrukcji.

3.2.2. Zasady współpracy w ramach prowadzonej działalności bankowej

Banki spółdzielcze ograniczają w pewnym zakresie konkurencję wewnątrzsieciową, ponieważ mają wspólny marketing i markę. Podmioty zarządzające zrzeszeniem banków spółdzielczych zajmują się bowiem planowaniem strategicznym. Podmioty te mogą nadawać kierunek strategii operacyjnej

realizowanej przez zrzeszone banki spółdzielcze. Pomimo ponoszenia wzajemnej odpowiedzialności solidarnej, banki spółdzielcze zachowują jednak znaczną autonomię. Banki te samodzielnie podejmują decyzje kredytowe, ustalają oprocentowanie kredytów i depozytów oraz podejmują decyzje dotyczące zatrudniania personelu¹⁴⁰.

Fińskie banki spółdzielcze, co warto podkreślić, mają rozbudowaną sieć oddziałów w porównaniu z bankami komercyjnymi, co jest jednym z powodów silnej pozycji banków spółdzielczych na rynku detalicznym¹⁴¹. Banki spółdzielcze realizują inny model działalności w porównaniu z bankami komercyjnymi. W konsekwencji banki spółdzielcze często działają na obszarach, na których nie ma konkurencji. W ten sposób podejmowanie wspólnej działalności w zakresie wyznaczania wspólnej strategii i prowadzenia wspólnego oferowania produktów nie zaburza konkurencji. Zgodnie z § 6 Ustawy z dnia 12 sierpnia 2011 r. o konkurencji (*Kilpailulaki*) zakaz konkurencji nie ma bowiem zharmonizowanej procedury przedsiębiorców lub zharmonizowanych procedur, które:

- 1) przyczyniają się do usprawnienia produkcji lub dystrybucji produktów lub sprzyjają rozwojowi technicznemu lub ekonomicznemu;
- 2) pozostawiają konsumentom rozsądną część uzyskanych w ten sposób korzyści;
- 3) nie nakładają na zainteresowanych przedsiębiorców ograniczeń, które nie są konieczne do osiągnięcia założonych celów;
- 4) nie dają tym przedsiębiorcom możliwości usunięcia konkurencji ze znacznej części przedmiotowych towarów.

Banki spółdzielcze, zrzeszone odpowiednio w *OP Financial Group* oraz *POP Bank Group*, nie są jednak postrzegane w nauce i praktyce jako konkurenci. Nie dochodzi bowiem do ograniczenia konkurencji, gdyż współpraca w ramach zrzeszeń dotyczy terenów nierynkowych, neutralnych dla konkurencji. Rola banków spółdzielczych jest szczególnie widoczna w mniejszych miastach i gminach wiejskich. Fińskie banki spółdzielcze świadczą bowiem usługi na obszarach, którymi nie są zainteresowane banki komercyjne, ponieważ konkurencja sektora

¹³⁹ Szerzej: <https://www.op.fi/henkilöasiakkaat/tule-opn-asiakkaaksi>, a także <https://www.poppankki.fi/poppankki/tutustu-meihin/tule-asiakkaaksi>, dostęp 23.10.2022.

¹⁴⁰ Por. P. Kalmi, *Co-operative Banks in Finland*, [w:] *Credit Cooperative Institutions in European Countries*, red. S. Karafolas, Springer International Publishing 2016, s. 47-48.

¹⁴¹ N. Korhonen, *Competition in the Finnish banking sector – the case of cooperative banks*, <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/292>, dostęp 23.10.2022.

bankowości spółdzielczej, tj. panskandynawska *Nordea* i *Danske Bank*, koncentrują się na największych miastach¹⁴².

Trzeba zaznaczyć, że banki spółdzielcze to niezależne, lokalne banki depozytowe zajmujące się bankowością detaliczną. Świadczą usługi bankowe dla gospodarstw domowych, sektora małych i średnich przedsiębiorstw, klientów z sektora rolniczego i leśnego oraz podmiotów sektora publicznego. Działalność fińskich banków spółdzielczych jest ograniczona terytorialnie. Co istotne, strategię biznesową rozwija zrzeszenie banków spółdzielczych, uwzględniając zasięg regionalny i dostępność usług finansowych. Jest to model działalności bankowej, w której banki spółdzielcze maksymalizują liczbę konsumentów, nie zaś zysk¹⁴³. Przyjmowanie bowiem strategii biznesowej na poziomie zrzeszenia

oraz przygotowanie wspólnego procesu produkcyjnego nie ogranicza konkurencji.

Należy wspomnieć, że oprócz działań w ramach zrzeszenia przykładowo *OP Financial Group* podejmuje współpracę z instytucjami płatniczymi z innych państw (duński *MobilePay* i norweski *Vipps*). Współpraca ta miała na celu stworzenie wspólnej platformy płatności mobilnych. Plan tej współpracy podlegał zatwierdzeniu przez fińskie organy ochrony konkurencji. W rezultacie dzięki wspólnej platformie płatności możliwa jest obsługa 11 milionów konsumentów i 330 000 przedsiębiorstw w Finlandii, Danii i Norwegii¹⁴⁴. Oferowanie usług bankowych dzięki wspólnej platformie płatności daje możliwość pozyskania bankom spółdzielczym zrzeszonym w *OP Financial Group* nowych klientów. Takie działanie ponownie nie zaburza konkurencji na rynku bankowym w Finlandii.

¹⁴² P. Kalmi, *Co-operative Banks in Finland*, [w:] *Credit Cooperative Institutions in European Countries*, red. S. Karafolas, Springer International Publishing 2016, s. 51.

¹⁴³ Banki spółdzielcze realizują model operacyjny o charakterze zasobochłonnym, a więc z mniejszymi stopami zwrotu z kapitału własnego. Zob. N. Korhonen, *Competition in the Finnish banking sector – the case of cooperative banks*, <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/292>, dostęp 23.10.2022.

¹⁴⁴ <https://www.bankid.no/en/about-us/nyheter/2021/mobilepay-pivo-and-vipps-join-forces/>, dostęp 23.10.2022.

Wyjaśnienie specyfiki funkcjonowania banków spółdzielczych w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem roli i ram prawnych zrzeszenia

1. Wprowadzenie do bankowości spółdzielczej w Polsce

Spółdzielczość oszczędnościowo-pożyczkowa rozwijała się na ziemiach polskich od początku drugiej połowy XIX w. w szczególności na terenie zaboru pruskiego¹⁴⁵. Na kształtowanie się tej gałęzi spółdzielczości na terenach zaboru pruskiego miał wpływ rozwijający się wówczas ruch spółdzielczy w Związku Niemieckim. Rozwój bankowości spółdzielczej według tych wzorców trwał do 1939 r. W późniejszym okresie rola i samodzielność banków spółdzielczych zostały znacznie ograniczone. Istotne zmiany w sektorze bankowości spółdzielczej nastąpiły jednak po 1989 r. Dopiero wówczas banki spółdzielcze uzyskały status samodzielnych podmiotów prawa o podobnym zakresie uprawnień jak banki w formie spółek akcyjnych¹⁴⁶. Natomiast reorganizacja struktury bankowości spółdzielczej nastąpiła na podstawie Ustawy z 1994 r. o restrukturyzacji banków spółdzielczych i Banku Gospodarki Żywnościowej oraz o zmianie niektórych ustaw¹⁴⁷. Akt ten wprowadził trójszczeblową strukturę organizacyjną. W jej ramach miały działać banki spółdzielcze, banki regionalne oraz bank krajowy¹⁴⁸. Taka struktura bankowości spółdzielczej została jednak zmieniona w 2001 r. Sektor bankowości spółdzielczej przyjął bowiem wówczas model dwuszczeblowy, w którym działają banki spółdzielcze i banki zrzeszające kierujące zrzeszeniem.

Warto podkreślić, że polskie banki spółdzielcze wywodzą się z tradycyjnie pojmowanej przedsiębiorczości, która jest zorientowana na konsumentów, będących jednocześnie udziałowcami tych spółdzielni. Stąd banki te bywają określane mianem „banków wzajemnych”. Ich działalność jest zazwyczaj ograniczona do lokalnych społeczności. Działalność banków spółdzielczych jest dostosowywana do ich potrzeb, w tym przede wszystkim do klientów detalicznych. Banki spółdzielcze pod względem formy prawnej są spółdzielniami, a więc korporacjami udziałowymi tworzonymi w celach zarobkowych. Podstawowym substratem banku spółdzielczego są jednak jego członkowie. To na ich rzecz prowadzona jest działalność banku. W polskim porządku prawnym taki wniosek można sformułować na podstawie art. 1 § 1 Ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze¹⁴⁹. Zgodnie

z tym przepisem, spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą. Ponadto lokalny charakter działalności banków spółdzielczych jest regułą wynikającą wprost z Ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających¹⁵⁰, którą szczegółowiej analizujemy poniżej obok wybranych przepisów Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo Bankowe¹⁵¹.

2. Specyfika działania sektora banków spółdzielczych w Polsce (liczba podmiotów, wielkość rynku itp.)

Na koniec grudnia 2021 r. w Polsce działalność prowadziło 511 banków spółdzielczych¹⁵². Dla porównania w 2020 r. działalność prowadziło 530 banków spółdzielczych¹⁵³, w 2019 r. – 538 banków¹⁵⁴, a w 2018 r. – 549¹⁵⁵. Biorąc pod uwagę liczebność banków spółdzielczych widoczna jest więc ich względna stabilność. Zachodzące zmiany w ich liczbie są przede wszystkim skutkiem dobrowolnych przekształceń, niekiedy zaś przymusowej restrukturyzacji¹⁵⁶. W 2021 r. wynik finansowy netto banków spółdzielczych zwiększył się w stosunku do grudnia 2020 r. o 53,7% (do 726,4 mln zł)¹⁵⁷. Należy podkreślić, że jednym z czynników wpływających na wzrost wyniku netto było zmniejszenie kosztów operacyjnych. Fundusze własne banków spółdzielczych w stosunku do grudnia 2020 r. wzrosły o 1,3% do 13,2 mld zł.

Znaczenie finansowe sektora bankowości spółdzielczej na tle całego rynku bankowego nie jest jednak duże. Według danych z 2020 r. dział banków spółdzielczych i zrzeszających w aktywach całego

¹⁵⁰ Dz.U. z 2022 r. poz. 456 ze zm.

¹⁵¹ Dz.U. z 2021 r. poz. 2439 ze zm.

¹⁵² Dane za: KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2021 r., Warszawa 2022 r., s. 2.

¹⁵³ Dane za: KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2020 r., Warszawa, kwiecień 2021 r., s. 2.

¹⁵⁴ KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2019 r., Warszawa, maj 2020 r., s. 2.

¹⁵⁵ KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających w 2018 r., Warszawa, maj 2019 r., s. 3.

¹⁵⁶ Chodzi tu m.in. o przypadek Podkarpackiego Banku Spółdzielczego w Sanoku, wobec którego Bankowy Fundusz Gwarancyjny (dalej jako BFG) 15.1.2020 r. wydał decyzję o wszczęciu przymusowej restrukturyzacji i zastosowaniu środków umorzenia lub konwersji długu oraz instytucji pomostowej. Zob. Decyzja BFG z 15.1.2020 r., DPR.721.1.2019, DPR.721.1.2020, DPR.721.3.2020, DPR.721.2.2020, s. 1, 7.

¹⁵⁷ Natomiast stratę netto w łącznej kwocie 28,3 mln zł poniosło 16 banków. Dane za: KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2021 r., Warszawa 2022 r., s. 2.

¹⁴⁵ Pierwszą spółdzielnią oszczędnościowo-kredytową było Towarzystwo Pożyczkowe dla Przemysłowców miasta Poznania założone w 1861 r.

¹⁴⁶ Por. R. W. Kaszubski, *Restrukturyzacja banków spółdzielczych w Polsce*, Warszawa 1998, s. 15.

¹⁴⁷ Ustawa z dnia 24 czerwca 1994 r. o restrukturyzacji banków spółdzielczych i Banku Gospodarki Żywnościowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. z 1994 r. Nr 80, poz. 369), dalej jako: „ustawa o restrukturyzacji banków spółdzielczych”.

¹⁴⁸ Szerzej zob. P. Szczęśniak, *Zgrupowania solidarnościowe...*, s. 59 i n.

¹⁴⁹ Dz.U. z 2021 r. poz. 648 ze zm.

sektora bankowego wynosi jedynie 9,4%¹⁵⁸. Jest to nieznaczny spadek w porównaniu z 2019 r., kiedy w aktywach całego sektora bankowego udział ten równy był 10,1%¹⁵⁹. W 2021 r. suma bilansowa banków spółdzielczych wzrosła w stosunku do grudnia 2020 r. o 10,7% (o 17,8 mld zł) do 184,9 mld zł¹⁶⁰. Dane z 2020 r. wskazują, że udziałowcami banków spółdzielczych było około 1 milion osób fizycznych¹⁶¹, a banki spółdzielcze i zrzeszające świadczyły usługi depozytowe wobec 9,8% osób prywatnych¹⁶². Dane te świadczą o ograniczonym znaczeniu sektora bankowości spółdzielczej w odniesieniu do całego rynku bankowego. Nie należy jednak zapominać o istotnej roli banków spółdzielczych dla społeczności lokalnych, a także przedsiębiorców prowadzących działalność rolniczą lub rzemieślniczą na rynkach lokalnych oraz konsumentów.

3. Określenie formy prawnej zrzeszenia banków spółdzielczych w Polsce

Zgodnie z wcześniejszymi uwagami nowa struktura bankowości spółdzielczej została przyjęta w 2001 r. Pierwszym szczeblem tej struktury są banki spółdzielcze. Ustawa nałożyła jednak na te banki obowiązek zrzeszania się. Zgodnie z przepisem art. 16 te same banki spółdzielcze zrzeszają się na podstawie umowy zrzeszenia z jednym bankiem zrzeszającym, które to działają w formie spółek akcyjnych.

Obecnie istnieją dwa banki zrzeszające, czyli Bank Polskiej Spółdzielczości Spółka Akcyjna („BPS”) oraz Spółdzielcza Grupa Bankowa Spółka Akcyjna („SGB”). Banki spółdzielcze obowiązane są do zawarcia umowy zrzeszenia i nabycia praw udziałowych banku zrzeszającego. Obowiązek zrzeszania nie dotyczy jednak banków spółdzielczych posiadających kapitał założycielski wynoszący co najmniej pięć milionów euro¹⁶³. Działalność banków zrzeszających umożliwia

funkcjonowanie banków spółdzielczych, których kapitał założycielski nie spełnia normy określonej w art. 32 ust. 1 ustawy – Prawo bankowe. Celem zrzeszenia jest zatem wsparcie banków spółdzielczych o niskim poziomie kapitałów założycielskich. W przypadku banków spółdzielczych, których założyciele wyrazili zamiar zawarcia umowy zrzeszenia, minimalna wysokość kapitału założycielskiego nie może być niższa niż równowartość w złotych jednego mln euro, przeliczonego według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski (NBP), obowiązującego w dniu wydania zezwolenia na utworzenie banku. Głównym celem funkcjonowania zrzeszeń kierowanych przez banki zrzeszające jest wsparcie organizacyjne banków spółdzielczych, o czym będzie dalej mowa.

Warto również wspomnieć, że Ustawa o funkcjonowaniu banków spółdzielczych reguluje tworzenie, funkcjonowanie oraz zakończenie działalności instytucjonalnego systemu ochrony¹⁶⁴. Przepisy dotyczące systemów ochrony zostały wprowadzone na mocy ustawy z 25.6.2015 r. o zmianie ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających oraz niektórych innych ustaw. Trzeba zauważyć, że w zrzeszeniu, w którym został utworzony system ochrony, do którego przystąpił bank zrzeszający, dotychczasowa umowa zrzeszenia w odniesieniu do banków, które nie przystąpiły do systemu ochrony, wygasła w terminie 36 miesięcy od dnia zawarcia umowy systemu ochrony. Oznacza to, że banki spółdzielcze musiały zawrzeć umowę systemu ochrony, chcąc pozostać uczestnikami zrzeszenia.

W konsekwencji, większość banków spółdzielczych jest związanych umową systemu ochrony, ponieważ ryzyko związane z obowiązkiem utrzymania płynności i wypłacalności w ramach systemu ochrony jest ponoszone grupowo, nie zaś indywidualnie. W przypadku normy płynności krótkoterminowej badanie jej spełnienia jest dokonywane na podstawie skonsolidowanej sytuacji banków wchodzących¹⁶⁵. Warto zauważyć, że stworzenie systemów ochrony w ramach dwóch działających w Polsce zrzeszeń istotnie zmieniło specyfikę działalności banków spółdzielczych, bowiem banki spółdzielcze zagrożone utratą płynności lub wypłacalności mogą uzyskać wsparcie finansowe wewnątrz systemu ochrony. Pomoc finansowa jest bowiem udzielana z funduszy gromadzonych przez uczestników instytucjonalnego systemu ochrony. Banki tworzące system ochrony stają się zatem grupą płynnościową. Umowa systemu ochrony określa zakres odpowiedzialności uczestnika systemu

¹⁵⁸ Zob. KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po III kwartale 2020 r., Warszawa, grudzień 2020 r., s. 5.

¹⁵⁹ KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2019 r., Warszawa, maj 2020 r., s. 5.

¹⁶⁰ Dane za: KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2021 r., Warszawa 2022 r., s. 11.

¹⁶¹ Dane za: Krajowy Związek Banków Spółdzielczych, Bankowość spółdzielcza, kzbs.pl/Dane.html.

¹⁶² Wspomnieć należy, że banki spółdzielcze i zrzeszające obsługują depozyty 1/3 jednostek samorządu terytorialnego. Według danych z 2020 r. banki spółdzielcze i zrzeszające prowadziły obsługę depozytów 34,3 proc. jednostek samorządu terytorialnego, zob. KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2020 r., Warszawa, kwiecień 2021, s. 5. W tym obszarze można zauważyć wzrost znaczenia sektora bankowości spółdzielczej. W 2019 r. wskaźnik, o którym mowa, wynosił 31,5%, por. KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2019 r., Warszawa, maj 2020 r., s. 5.

¹⁶³ Obszernie o tym: A. Zalcewicz, *Bank spółdzielczy. Aspekty prawne tworzenia i funkcjonowania*, Warszawa 2009, s. 54.

¹⁶⁴ Zob. art. 1 ust. 1 pkt 3–4 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych.

¹⁶⁵ Zob. szerzej P. Szczęśniak, *Zgrupowania solidarnościowe...*, s. 50 i n.

ochrony za zobowiązania wynikające z gwarantowania płynności i wypłacalności innych uczestników systemu ochrony¹⁶⁶. Instytucja centralna zarządzająca systemem ochrony jest także uprawniona do podejmowania czynności kontrolnych i nadzorczych wobec banków spółdzielczych i zrzeszających. W ten sposób banki spółdzielcze i zrzeszające, które zawarły umowę systemu ochrony, stały się mniej narażone na ryzyko utraty płynności i wypłacalności, a w konsekwencji podmiotami bezpiecznymi dla klientów i organów administracji publicznej. Należy podkreślić, że mechanizmy kontrolno-nadzorcze oraz mechanizmy wspierające płynność i wypłacalność banków spółdzielczych mogą ograniczyć negatywne zjawiska w tym sektorze. Wzmocniona współpraca w ramach systemu ochrony może także zoptymalizować sposób działalności banków spółdzielczych i ograniczyć negatywne procesy w ramach zrzeszeń.

Na koniec grudnia 2021 r. funkcjonowały dwa systemy ochrony, tj. System Ochrony Zrzeszenia BPS (317 uczestników)¹⁶⁷ oraz Spółdzielczy System Ochrony SGB (185 uczestników)¹⁶⁸. Oba systemy ochrony stanowią: 93,9 proc. aktywów sektora spółdzielczego, 97,9 proc. wszystkich podmiotów sektora spółdzielczego, 92,0 proc. wyniku finansowego sektora spółdzielczego¹⁶⁹. Portfel kredytowy bez instrumentów dłużnych banków zrzeszonych w systemach ochrony na koniec grudnia 2021 r. wyniósł 89.554 mln zł i wzrósł w ciągu roku o 4,4 proc.¹⁷⁰.

4. Istota i cel zrzeszenia banków spółdzielczych oraz reguły działania banków spółdzielczych i banków zrzeszających

Cechą wyróżniającą banki spółdzielcze na tle innych podmiotów uprawnionych do wykonywania czynności o charakterze depozytowo-kredytowym jest **ograniczony zakres działania zarówno pod względem terytorialnym, jak i merytorycznym**. Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, bank spółdzielczy jest uprawniony do prowadzenia działalności na terenie powiatu, w którym znajduje się jego siedziba oraz na terenie powiatów, w których w dniu wejścia w życie ustawy znajdują

się jego placówki wykonujące czynności bankowe. Od tej reguły ustawodawca przewiduje określone odstępstwa w zależności od wysokości posiadanego kapitału założycielskiego oraz przynależności do zgrupowań organizacyjnych bądź solidarnościowych. Jeżeli zatem bank spółdzielczy posiada kapitał założycielski wyższy niż równowartość miliona euro, lecz niższy niż równowartość pięciu milionów euro, jest uprawniony, by prowadzić działalność na terenie województwa, w którym znajduje się jego siedziba oraz na terenie powiatów, w których znajdują się jego placówki wykonujące czynności bankowe¹⁷¹. Natomiast posiadanie kapitału założycielskiego o równowartości co najmniej pięciu milionów euro pozwala prowadzić działalność na obszarze całego kraju¹⁷². Oprócz tego, bank spółdzielczy, za zgodą banku zrzeszającego, z którym zawarł umowę zrzeszenia obligatoryjnego, może prowadzić działalność także na terenie powiatów sąsiadujących z terenem powiatu lub województwa w zależności od wysokości kapitału założycielskiego.

Terytorialnego ograniczenia działalności nie stosuje się jednak do banku spółdzielczego będącego uczestnikiem systemu ochrony. Ma to miejsce w przypadku, gdy bank ten jest stroną umowy o utworzeniu konsorcjum bankowego. Zawarcie przez bank spółdzielczy, będący stroną stosunku systemu ochrony, umowy konsorcjalnej, umożliwia prowadzenie działalności na obszarze całego kraju. Wyłączenie terytorialnych ograniczeń prowadzenia działalności zapewnia możliwość współdziałania konsorcjantów.

Działalność banku spółdzielczego jest ograniczona również w aspekcie merytorycznym. Cechą banku spółdzielczego jest zakres czynności, które jest on uprawniony świadczyć. Zakres ten jest bowiem ograniczony w porównaniu z katalogiem czynności bankowych określonych w art. 5 ust. 1–2 Prawa bankowego. Bank spółdzielczy uprawniony jest do wykonywania czynności określonych w katalogu o charakterze zamkniętym wynikającym z art. 6 ust. 1 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych.¹⁷³ Zakres tzw. bezwzględnych czynności bankowych, które może wykonywać bank spółdzielczy, obejmuje: przyjmowanie wkładów pieniężnych płatnych na żądanie lub z nadejściem oznaczonego terminu oraz prowadzenie rachunków tych wkładów, prowadzenie innych rachunków bankowych, udzielanie kredytów, udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych, a także przeprowadzanie bankowych rozliczeń pieniężnych.

¹⁶⁶ Zob. art. 22a ust. 2 ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, a także P. Szczeńsiak, Komentarz do art. 22a, w: *Ustawa o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających. Komentarz*, red. K. Osajda, B. Lackoroński, Warszawa 2022.

¹⁶⁷ Spółdzielnia Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS o numerze KRS: 0000572997.

¹⁶⁸ Spółdzielczy System Ochrony SGB o numerze KRS: 0000600238.

¹⁶⁹ Dane za: KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2021 r., Warszawa 2022 r., s. 7.

¹⁷⁰ Dane za: KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2021 r., Warszawa 2022 r., s. 8.

¹⁷¹ Zob. art. 5 ust. 1a Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych.

¹⁷² Zob. art. 5 ust. 1b Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych.

¹⁷³ Szerzej na ten temat: A. Zalcewicz, *Bank spółdzielczy...*, s. 188–189.

Bank spółdzielczy nie jest więc uprawniony chociażby do otwierania i potwierdzania akredytyw. Oprócz tego nie może on emitować bankowych papierów wartościowych, chyba że za zgodą banku zrzeszającego¹⁷⁴. Zakres działalności banków spółdzielczych w aspekcie merytorycznym jest ograniczony także w odniesieniu do tzw. czynności względnie bankowych ujętych w art. 5 ust. 2 Prawa bankowego. Bank spółdzielczy nie może prowadzić też skupu i sprzedaży wartości dewizowych lub wykonywać czynności zleconych związanych z emisją papierów wartościowych. Ponadto bank spółdzielczy nie jest uprawniony realizować terminowych operacji finansowych oraz operacji, których przedmiotem są warranty.

Natomiast niektóre czynności bankowe bank spółdzielczy jest uprawniony wykonywać z osobami fizycznymi zamieszkującymi lub prowadzącymi przedsiębiorstwo na terenie działania banku spółdzielczego lub z osobami prawnymi i jednostkami organizacyjnymi nieposiadającymi osobowości prawnej, a posiadającymi zdolność prawną, mającymi siedzibę lub jednostki organizacyjne na terenie działania banku spółdzielczego. Do katalogu tych czynności, w myśl art. 6 ust. 2 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, należy udzielanie kredytów i pożyczek pieniężnych, w tym świadczonych na podstawie Ustawy o kredycie konsumenckim oraz udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych. Co więcej, udzielanie kredytów, a także udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych odbywa się w zakresie i trybie uzgodnionym z bankiem zrzeszającym.

Pewne odstępstwo od wykonywania czynności bankowych wyłącznie z podmiotami mającymi miejsce zamieszkania albo siedzibę na terenie działania banku spółdzielczego przewiduje art. 6 ust. 2a Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych. Stosownie do tego przepisu, w szczególnie uzasadnionych przypadkach bank spółdzielczy będący uczestnikiem systemu ochrony może wykonać czynność bankową z osobą fizyczną, osobą prawną lub jednostką

organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, a posiadającą zdolność prawną, mającymi miejsce zamieszkania lub siedzibę poza terenem jego działania, po uzyskaniu zgody organu zarządzającego tym systemem ochrony. Oprócz ograniczeń terytorialnych i merytorycznych, ustawodawca wprowadził ograniczenia o charakterze podmiotowym.

Ustawa o funkcjonowaniu banków spółdzielczych reguluje również prawa i obowiązki banków zrzeszających. W jej rozumieniu przez pojęcie banku zrzeszającego należy rozumieć bank w formie spółki akcyjnej, jeżeli bank ten zrzesza co najmniej jeden bank spółdzielczy¹⁷⁵. Bank spółdzielczy, w myśl art. 4 teżej, jest bowiem obowiązany zrzeszyć się z bankiem zrzeszającym. Struktury zrzeszeniowe umożliwiają więc działanie banków spółdzielczych, których kapitał założycielski nie spełnia normy określonej w art. 32 ust. 1 ustawy – Prawo bankowe. Zgodnie z tym przepisem, wnoszony przez założycieli banku kapitał założycielski nie może być niższy od równowartości w złotych pięciu milionów euro przeliczonej według kursu średniego ogłaszanego przez NBP, obowiązującego w dniu wydania zezwolenia na utworzenie banku. Celem zrzeszenia jest zatem wsparcie banków spółdzielczych o niskim poziomie kapitałów założycielskich. W przypadku banków spółdzielczych, których założyciele wyrazili zamiar zawarcia umowy zrzeszenia, minimalna wysokość kapitału założycielskiego nie może być niższa niż równowartość w złotych miliona euro przeliczonej według kursu średniego ogłaszanego przez NBP, obowiązującego w dniu wydania zezwolenia na utworzenie banku¹⁷⁶. Ustawodawca wskazuje, że banki spółdzielcze są obowiązane do posiadania lub nabycia w terminie sześciu miesięcy od dnia zawarcia umowy co najmniej jednej akcji banku zrzeszającego¹⁷⁷. Bank spółdzielczy staje się wówczas akcjonariuszem banku zrzeszającego¹⁷⁸. Bank zrzeszający, w zależności od wykonywanych zadań, powinien jednak posiadać kapitał założycielski czterokrotnie lub dwukrotnie wyższy niż w przypadku banków działających w formie spółki akcyjnej.

¹⁷⁴ Zob. art. 7–8 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych.

¹⁷⁵ Zob. art. 2 pkt 2 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych.

¹⁷⁶ Zob. art. 32 ust. 2 Ustawy – Prawo bankowe.

¹⁷⁷ Zob. art. 16 ust. 1 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych.

¹⁷⁸ Por. A. Zalcewicz, *Bank spółdzielczy...*, s. 147.

Zasadność podejmowania przez banki spółdzielcze wspólnych przedsięwzięć o charakterze biznesowym

1. Współpraca banków spółdzielczych i banków zrzeszających w ramach zrzeszenia

Banki spółdzielcze i bank zrzeszający tworzą zrzeszenie, którego celem jest wsparcie organizacyjne banków spółdzielczych. Zrzeszenie, o którym mowa, to forma konsolidacji organizacyjnej¹⁷⁹. Wynika to z zakresu czynności podejmowanych przez bank zrzeszający wobec banków z nim zrzeszonych. Katalog czynności, o których mowa, został ujęty w art. 19 ust. 2 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych. Należy jednak zaznaczyć, że katalog ten ma charakter otwarty. Tym samym nie można wykluczyć poszukiwania przez bank zrzeszający nowych zdań wykonywanych na rzecz zrzeszonych banków spółdzielczych. Czynności podejmowane przez bank zrzeszający wobec banków z nim zrzeszonych można skategoryzować według trzech funkcji¹⁸⁰.

Po pierwsze, bank zrzeszający realizuje funkcję informacyjną. Zgodnie z art. 19 ust. 2 pkt 4 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, wypełnia za zrzeszone z nim banki obowiązki informacyjne wobec NBP oraz BFG.

Po drugie, bank zrzeszający wypełnia funkcję rozliczeniową wobec zrzeszonych banków. Prowadzi on rachunki bieżące zrzeszonych banków, na których wspomniane banki utrzymują rezerwy obowiązkowe oraz przeprowadzają za ich pośrednictwem rozliczenia pieniężne tych banków¹⁸¹. Ponadto, bank zrzeszający oblicza i utrzymuje rezerwę obowiązkową zrzeszonych banków spółdzielczych na rachunku w NBP¹⁸². Bank zrzeszający prowadzi także wyodrębniony rachunek, na którym deponowane są aktywa banków spółdzielczych, stanowiące pokrycie funduszu ochrony środków gwarantowanych¹⁸³.

Po trzecie, bank zrzeszający spełnia jednocześnie funkcję kontrolną. Kontroluje on bowiem zgodność działalności zrzeszonych banków spółdzielczych z postanowieniami umowy zrzeszenia, przepisami prawa i statutami¹⁸⁴. W uzasadnionych przypadkach bank zrzeszający jest uprawniony wystąpić do

Komisji Nadzoru Finansowego o zastosowanie środków nadzorczych¹⁸⁵.

Trzeba wspomnieć, że na podstawie art. 10 ust. 1 Prawa bankowego, bank zrzeszający jest uprawniony do przeprowadzania kontroli wewnętrznej w zrzeszonych z nim bankach spółdzielczych. Stosownie do wyżej przywołanego przepisu, kontrola wewnętrzna w bankach spółdzielczych zrzeszonych w bankach zrzeszających może być wykonywana przez bank zrzeszający na zasadach określonych w umowie zrzeszenia. Oznacza to, że kontrola wewnętrzna w banku spółdzielczym może być wykonywana samodzielnie przez ten bank albo przez bank zrzeszający. Kontrola wewnętrzna w zrzeszonych bankach spółdzielczych, prowadzona przez bank zrzeszający, jest wykonywana na zasadach określonych w umowie zrzeszenia. W przypadku, gdy banki spółdzielcze albo banki zrzeszające zawarły umowę systemu ochrony, kontrola wewnętrzna jest wykonywana na zasadach określonych w umowie systemu ochrony.

Jak już wcześniej wspomniano, katalog czynności wykonywanych przez bank zrzeszający wobec banków spółdzielczych ma charakter otwarty. Zgodnie z przepisem z art. 19 ust. 2 pkt 8 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, wykonuje ona inne czynności przewidziane w umowie zrzeszenia. Ustawodawca nie definiuje przy tym, o jakie inne czynności chodzi. Nie można zatem pomijać rozwijania w przyszłości umów zrzeszenia o czynności o innym charakterze niż czynności informacyjne, rozliczeniowe lub kontrolne. Jednocześnie nie bez znaczenia dla sposobu funkcjonowania banków zrzeszających jest utworzenie systemów ochrony instytucjonalnych. Utworzenie ich zmieniło istotnie model działania polskich banków spółdzielczych i zrzeszających. Zadania związane z ochroną płynności i wypłacalności banków spółdzielczych realizowane są bowiem przez instytucję centralną zarządzającą system ochrony działającą w formie spółdzielni. To powoduje, że zmianie uległa rola banku zrzeszającego w stosunku do banków spółdzielczych. Bank zrzeszający stał się w większym stopniu podmiotem organizującym wspólne przedsięwzięcia informatyczne, marketingowe oraz promocyjne. Jednym z celów działalności banku zrzeszającego jest bowiem dbanie o wspólny wizerunek zrzeszenia. Celem banku zrzeszającego jest bowiem wsparcie organizacyjne banków spółdzielczych. Promocja idei bankowości spółdzielczej nie powinna jednak ograniczać się jedynie do budowy jednolitej identyfikacji wizualnej. **W umowie zrzeszenia powinna istnieć możliwość ujęcia zadań polegających na przygotowaniu przez bank zrzeszający wspólnej strategii biznesowej i operacyjnej, a więc**

¹⁷⁹ Por. A. Zalcewicz, *Bank spółdzielczy...*, s. 145.

¹⁸⁰ Zob. P. Szczęśniak, *Zgrupowania solidarnościowe...*, s. 68 i n.

¹⁸¹ Zob. art. 19 ust. 2 pkt 1 ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, a także K. Pałka, *Komentarz do art. 19 w: Funkcjonowanie banków spółdzielczych, ich zrzeszanie się i banki zrzeszające. Komentarz*, red. M. Spyra, Warszawa 2011.

¹⁸² Zob. art. 19 ust. 2 pkt 2 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych.

¹⁸³ Zob. art. 19 ust. 2 pkt 3 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych.

¹⁸⁴ Zob. art. 19 ust. 2 pkt 5 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych.

¹⁸⁵ Zob. art. 19 ust. 2 pkt 6 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych w zw. z art. 138 i art. 141 Ustawy – Prawo bankowe.

usług bankowych o jednolitych parametrach. Usługi te mogłyby być świadczone jako produkty wspólne w ramach zrzeszenia. Bank zrzeszający byłby zatem odpowiedzialny za przygotowanie i opracowanie procesu oferowania wspólnego produktu zrzeszeniowego. Usługa taka miałaby znaczenie uzupełniające dla oferty banków spółdzielczych. Banki spółdzielcze powinny mieć przy tym zapewnioną autonomię w zakresie świadczenia zrzeszeniowych usług bankowych. Warto w tym zakresie przypomnieć poczynione już ustalenia dotyczące niemieckiego porządku prawnego. **Przyjęcie strategii biznesowej na poziomie zrzeszenia w zakresie wspólnych produktów bankowych nie może naruszać autonomii zrzeszonych banków spółdzielczych.** Nawet przy wspólnie świadczonych usługach w ramach procesu produktowego ryzyko rynkowe, a co za tym idzie także decyzja o konkretnej ofercie, musi pozostawać w gestii konkretnego banku spółdzielczego.

Należy jednak podkreślić, że zmiana umowy zrzeszenia, wprowadzająca możliwość przygotowania wspólnego procesu produktowego przez bank zrzeszający, wymaga uzyskania zgody Komisji Nadzoru Finansowego. Stosownie do art. 16 ust. 3 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, Komisja Nadzoru Finansowego jest obowiązana podjąć decyzję w sprawie zmiany umowy zrzeszenia. Obowiązek wyrażenia zgody na zmianę treści umowy zrzeszenia jest niezbędny w celu podjęcia przez bank zrzeszający czynności polegających na przygotowywaniu w przyszłości konstrukcji wspólnego produktu zrzeszeniowego.

Jednocześnie wyrażnie w nauce podkreśla się, że banki spółdzielcze nie są uprawnione do powierzania wykonywania innych czynności przewidzianych w umowie zrzeszenia bankowi zrzeszającemu. Przykładowo *„przedmiotem odrębnej regulacji ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających, jak również prawa bankowego natomiast nie stała się kwestia powierzania bankowi zrzeszającemu czynności obejmujących zarządzanie bankiem. Należy zatem przyjąć, że umowa zrzeszenia nie może przewidywać wykonywania tego rodzaju czynności przez wspomniany bank zrzeszający na rzecz zrzeszonego z nim banku spółdzielczego”*¹⁸⁶.

Zgodnie z przepisem art. 6a ust. 3 pkt 1 Prawa bankowego, powierzenie przedsiębiorcy lub przedsiębiorcy zagranicznemu wykonywania czynności w imieniu i na rzecz banku – takich jak np. zawieranie i zmiana umów rachunków bankowych, umów kredytów i pożyczek pieniężnych udzielanych osobom fizycznym,

w tym kredytu konsumenckiego, zawieranie i zmiana umów kredytów i pożyczek pieniężnych dla małych przedsiębiorców – nie może obejmować zarządzania bankiem w rozumieniu art. 48 Prawa spółdzielczego, w szczególności zarządzania ryzykiem związanym z prowadzeniem działalności bankowej, w tym zarządzania aktywami i pasywami, dokonywania oceny zdolności kredytowej i analizy ryzyka kredytowego. **Należy zatem przyjąć, że banki spółdzielcze nie są uprawnione, by powierzyć bankowi zrzeszającemu zarządzania ryzykiem związanym z prowadzeniem działalności bankowej, w tym zarządzania aktywami i pasywami, dokonywania oceny zdolności kredytowej i analizy ryzyka kredytowego.** Nie stoi to jednak na przeszkodzie, aby banki spółdzielcze powierzały bankom zrzeszającym wykonywanie czynności prawnych i faktycznych określonych w art. 6a ust. 1 Prawa bankowego, o czym piszemy poniżej. W praktyce banki zrzeszające często świadczą usługi w zakresie eksploatacji systemów informatycznych, udostępnienia zasobów teleinformatycznych oraz konfigurowania i monitorowania urządzeń transmisji danych. Wydaje się, że w przyszłości współpraca między bankami zrzeszającymi a zrzeszonymi z nim bankami powinna być rozwijana także w obszarze obsługi *back-office*.

2. Współpraca biznesowa banków spółdzielczych w ramach zrzeszenia (zakres integracji *back-office* w zrzeszeniu banków spółdzielczych – IT, księgowość, *compliance*, administrowanie produktami)

Oprócz czynności o charakterze informacyjnym, rozliczeniowym i kontrolnym, bank zrzeszający jest odpowiedzialny za prowadzenie wspólnych przedsięwzięć PR, marketingowych oraz promocyjnych¹⁸⁷. Oprócz budowania wizerunku sektora bankowości spółdzielczej, banki zrzeszające mogą prowadzić działalność w zakresie standaryzacji oferty produktowej zrzeszonych banków spółdzielczych. W związku z tym należy uznać, że bank zrzeszający jest uprawniony do opracowania wspólnej strategii produktowej dla całego zrzeszenia.

Istotne są również czynności o charakterze technicznym wykonywane przez bank zrzeszający. Dzięki temu możliwa jest redukcja kosztów związanych z prowadzeniem serwisów internetowych, wymiany danych, prowadzenia szkoleń oraz wzajemnych rozliczeń między zrzeszonymi bankami. Powierzenie przez banki spółdzielcze wykonywania niektórych czynności

¹⁸⁶ Zob. M. Olszak, Powierzenie przez bank spółdzielczy bankowi zrzeszającemu wykonywania określonych czynności związanych z działalnością bankową, [w:] *Outsourcing w działalności bankowej*, LEX 2006.

¹⁸⁷ Zob. R. Balina, J. Pochopień, M. Idasz-Balina, *Zadania banków zrzeszających i ich znaczenie w opinii zarządzających bankami spółdzielczymi*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie” 2013, nr 2, s. 264.

przez banki zrzeszające skutkuje wzmocnieniem współpracy w ramach zrzeszenia oraz konkurencyjności sektora. Reguły powierzania wykonywania określonych czynności prawnych bądź faktycznych przez bank spółdzielczy innym przedsiębiorcom wynikają z Prawa bankowego. Przepisy art. 6a-6d te same normują reguły powierzania wykonywania czynności prawnych oraz faktycznych, a także zasady odpowiedzialności banku za szkody wyrządzone klientom wskutek niewykonania lub nienależytego wykonania umowy.

Stosownie do art. 6a ust. 1 Prawa bankowego, wszystkie banki, w tym także banki spółdzielcze, są uprawnione w drodze umowy zawartej na piśmie, powierzyć przedsiębiorcy lub przedsiębiorcy zagranicznemu, wykonywanie: w imieniu i na rzecz banku pośrednictwa w zakresie czynności wymienionych w art. 5 i 6 te same, polegającego na m. in. zawieraniu i zmianie umów rachunków bankowych, według wzoru zatwierdzonego przez bank, zawieraniu i zmianie umów kredytów i pożyczek pieniężnych udzielanych osobom fizycznym, w tym kredytu konsumenckiego, zawieraniu i zmianie umów kredytów i pożyczek pieniężnych dla mikroprzedsiębiorców i małych przedsiębiorców, zawieraniu i zmianie umów ugody w sprawie spłaty kredytów i pożyczek, zawieraniu i zmianie umów dotyczących ustanowienia prawnego zabezpieczenia kredytów i pożyczek, zawieraniu i zmianie umów o kartę płatniczą, których stroną jest konsument oraz mikroprzedsiębiorca i mały przedsiębiorca, a także przyjmowaniu wpłat na rachunki bankowe prowadzone przez inne banki oraz przyjmowaniu dyspozycji przeprowadzania bankowych rozliczeń pieniężnych związanych z prowadzeniem rachunków bankowych przez ten bank. Oprócz tego banki są uprawnione powierzyć podmiotowi zewnętrznemu wykonywanie czynności faktycznych związanych z działalnością bankową. W świetle wyżej przywołanych regulacji możliwe jest zawarcie umowy powierzenia wykonywania określonych czynności prawnych bądź faktycznych przez banki spółdzielcze i bank zrzeszający w szerszym zakresie, niż to jest czynione obecnie.

Przedstawione uwarunkowania prawne nie ograniczają istotnie współpracy biznesowej banku zrzeszającego i banków spółdzielczych. Oprócz możliwości powierzenia wykonywania przez bank zrzeszający czynności z zakresu *back-office* zasadne wydaje się w tym zakresie korzystanie z wzorców ukształtowanych przez zrzeszenia banków spółdzielczych działające w innych państwach Unii Europejskiej. W ramach wskazanych zrzeszeń tworzone są bowiem wyspecjalizowane spółki świadczące usługi dla zrzeszonych banków. Chodzi tu przede wszystkim o usługi związane z eksploatacją systemów informatycznych, elektronicznych kanałów dostępu (aplikacje mobilne,

internet banking oraz sms banking) oraz obsługą bankomatów i wpłatomatów. Oprócz tego możliwe jest powierzenie bankowi zrzeszającemu czynności związanych z magazynowaniem danych bądź zarządzaniem dokumentacją. Nie jest wykluczone w świetle norm prawa polskiego utworzenie również wyspecjalizowanych podmiotów w ramach zrzeszenia zajmujących się usługami *front-office*, np. w zakresie kontaktu teleinformatycznego z klientami.

Współpraca biznesowa banków w ramach zrzeszenia, oprócz centralizacji czynności w zakresie *back-office*, może także polegać na realizacji wspólnych działań marketingowych i produktowych. Warto podkreślić, że dopuszczenie świadczenia usług w ramach wspólnego procesu produktowego w ramach zrzeszenia banków spółdzielczych wpłynie na częściowe ograniczenie kosztów operacyjnych. Wspólna usługa bankowa wpływałaby na zmniejszenie kosztów prowadzonej działalności depozytowo-kredytowej. W tym zakresie zrzeszenie korzystałoby z efektu skali. Oprócz zmniejszenia kosztów operacyjnych, przygotowanie produktu zrzeszeniowego umożliwia również efektywniejsze zastosowanie wiedzy merytorycznej oraz informatycznej do obsługi klientów.

3. Korzyści dla gospodarki i klientów banków spółdzielczych płynące z posiadania silnego sektora bankowości spółdzielczej

W krajowych i zagranicznych badaniach ekonomicznych często ukazuje się większą odporność banków spółdzielczych na czynniki związane z dekonjunkcją gospodarczą niż w przypadku innych rodzajów banków, zazwyczaj nazywanych komercyjnymi¹⁸⁸. Warto zauważyć, że banki spółdzielcze przetrwały w sposób relatywnie nienaruszony globalny kryzys finansowy zapoczątkowany w 2007 r., jak i jego skutki związane z nadmiernym wydatkowaniem środków publicznych w celu zapobiegania kryzysowi systemowemu powstałemu w efekcie przenoszenia się kryzysu jednego banku na inne instytucje finansowe¹⁸⁹. W konsekwencji, działalność banków spółdzielczych nie podwyższa ryzyka zakłóceń w funkcjonowaniu systemu

¹⁸⁸ Na ten temat zob. M. Stefański, *Funkcjonowanie banków spółdzielczych w warunkach kryzysu finansowego i główne kierunki ich rozwoju w najbliższych latach*, w: *Banki spółdzielcze...*, red. idem, s. 111 i n., a także G. Caselli, *The Cooperative Banks Today in the EU Perspective*, w: *New Cooperative Banking...*, red. M. Migliorelli, s. 212 i przywołana tam literatura.

¹⁸⁹ Takie zjawisko określane jest mianem tzw. *contagion effect*, czyli „efektem zarażania”, zob. bliżej: A. Jurkowska-Zeidler, *Bezpieczeństwo rynku finansowego w świetle prawa Unii Europejskiej*, Warszawa 2008, s. 179; B.F. Jackson, *Danger lurking in the shadows. Why regulators lack the authority to effectively fight contagion in the shadow banking system*, „Harvard Law Review” 2013, vol. 127, Nr 2, s. 732.

finansowego, które zaburza działanie gospodarki narodowej jako całości. Z punktu widzenia ochrony interesu publicznego, działalność banków spółdzielczych w mniejszym stopniu oddziałuje na bezpieczeństwo i stabilność rynków finansowych. Przedstawione cechy banków działających w formie spółdzielni powinny mieć zatem wpływ na kształt prawodawstwa dotyczącego ich działania.

Rozwój sektora bankowości spółdzielczej jest równie istotny dla klientów. Jak już wskazano, specyfika banków spółdzielczych wyróżnia się lokalnym, czyli ograniczonym terytorialnie, obszarem działania. Czynności podejmowane przez banki spółdzielcze często wynikają ze stałych stosunków prawnych z konsumentami, będącymi jednocześnie członkami banku. Silny sektor banków spółdzielczych przeciwdziała zatem wykluczeniu finansowemu lub zjawisku niedostatecznego korzystania z usług bankowych (*underbanked*)¹⁹⁰. Banki spółdzielcze są bowiem

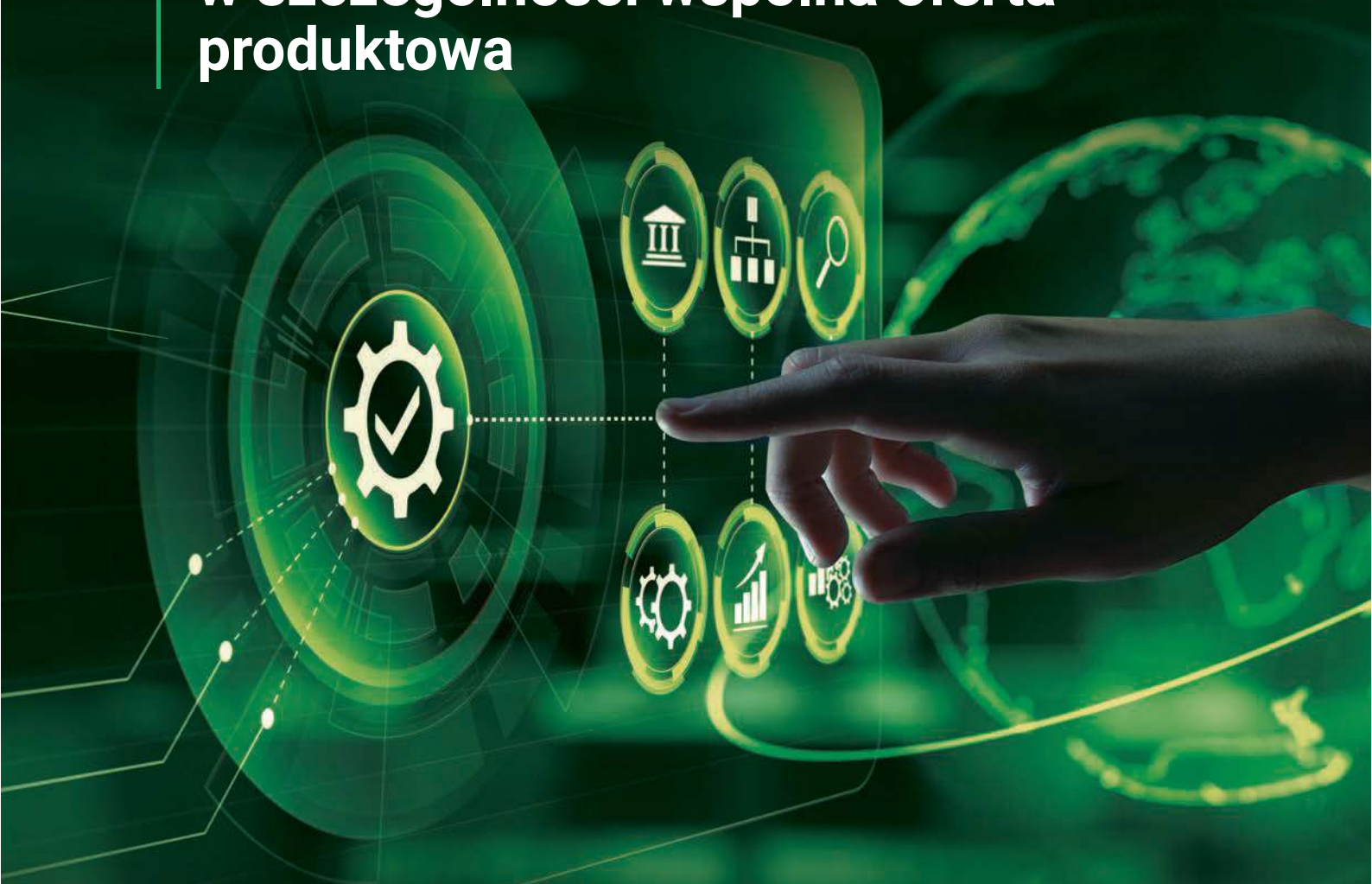
w stanie zaspokajać potrzeby finansowe społeczności lokalnej, a także konsumentów znajdujących się w mniej korzystnej sytuacji społecznej, np. z uwagi na posiadanie miejsca zamieszkania oddległego od dużych aglomeracji. Rozwój bankowości spółdzielczej pozwala zatem na przeciwdziałanie wykluczeniu finansowemu ze względu na dostępność geograficzną. Co istotne, banki spółdzielcze, ograniczające swoją działalność do określonego obszaru, potrafią w większym stopniu rozpoznać potrzeby społeczności lokalnej oraz przedsiębiorców i konsumentów niż duże banki komercyjne.

Warto też na koniec podkreślić, jakie korzyści ekonomiczne może zyskać konsument dzięki współdziałaniu banków spółdzielczych. Przede wszystkim należy wskazać, że poszerza się jego dostępność do różnorodnych produktów bankowych. Ponadto produkty te nie są tylko ograniczone do określonego obszaru geograficznego, ale zyskują na porównywalności w skali krajowej.

¹⁹⁰ Zob. szerzej M. Iwanicz-Drozdowska, *Wykluczenie finansowe – poważny problem społeczny*, „Central European Management Journal” 2008, nr 1, s. 3.

Analiza prawno-ekonomiczna w odniesieniu do przepisów antymonopolowych w zakresie podejmowania przez banki spółdzielcze wspólnych przedsięwzięć biznesowych, w szczególności wspólna oferta produktowa

1. Dopuszczalność współpracy biznesowej banków spółdzielczych w Polsce w ramach zrzeseń w świetle analizy prawno-ekonomicznej

Oferowanie produktów zrzeseńowych przez banki spółdzielcze należy odnieść do ograniczeń wynikających z przepisów Ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów¹⁹¹. Przywołana ustawa określa warunki rozwoju i ochrony konkurencji oraz zasady podejmowanej w interesie publicznym ochrony interesów przedsiębiorców i konsumentów¹⁹². Zgodnie z art. 6 ust. 1 tejże, zakazane są porozumienia, których celem lub skutkiem jest wyeliminowanie, ograniczenie lub naruszenie w inny sposób konkurencji na rynku właściwym, polegające w szczególności na ustalaniu, bezpośrednio lub pośrednio, cen i innych warunków zakupu lub sprzedaży towarów lub ograniczaniu lub kontrolowaniu produkcji lub zbytu oraz postępu technicznego lub inwestycji. Jednocześnie trzeba podkreślić, że porozumienia zawarte między przedsiębiorcami są dopuszczalne, o ile podlegają wskazanym przez ustawodawcę wyjątkom. Zgodnie z art. 7 ust. 1 Ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów nie są zakazane porozumienia między konkurentami – jeżeli ich łączny udział w rynku właściwym, którego dotyczy porozumienie, nie przekracza 5%. Zakazowi wyrażonemu w art. 6 ust. 1 tej ustawy nie podlegają również przedsiębiorcy, którzy nie są konkurentami – jeżeli udział żadnego z nich w rynku właściwym, którego dotyczy porozumienie, nie przekracza 10%.

Stosownie do art. 8 ust. 1 Ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, nie są zakazane porozumienia, które jednocześnie:

- 1) przyczyniają się do polepszenia produkcji, dystrybucji towarów lub do postępu technicznego lub gospodarczego;
- 2) zapewniają nabywcy lub użytkownikowi odpowiednią część wynikających z porozumień korzyści;
- 3) nie nakładają na zainteresowanych przedsiębiorców ograniczeń, które nie są niezbędne do osiągnięcia tych celów;
- 4) nie stwarzają tym przedsiębiorcom możliwości wyeliminowania konkurencji na rynku właściwym w zakresie znacznej części określonych towarów.

Jak wskazuje się w literaturze, zakaz zawierania porozumień antykonkurencyjnych nie może być stosowany w sposób formalny, gdyż zasadniczo w każdym

przypadku poza skutkami negatywnymi dla konkurencji porozumienie może wywoływać również skutki prokonkurencyjne¹⁹³. Korzyści wynikające z zawierania porozumienia muszą być jednak większe niż skutki ograniczające konkurencję. Łączne spełnienie wskazanych przesłanek umożliwia jednak zakwalifikowanie porozumienia zawartego przez przedsiębiorców jako wywierającego umiarkowany negatywny wpływ na konkurencję, a jednocześnie przynoszącego co najmniej równoważące go korzyści.

Porozumienie zawarte przez bank zrzeczający i zrzeszone z nim banki musi zatem przyczyniać się do lepszej dystrybucji usług bankowych i postępu gospodarczego w regionach. Jak wskazuje się w orzecznictwie, legalność danego porozumienia jest uzależniona od przeprowadzenia bilansu ekonomicznego, tj. porównania korzyści, jakie porozumienie to przynosi (może przynieść), z zakłóceniami konkurencji wywołanymi (lub mogącymi powstać) skutkiem jego zawarcia. Chodzi tu o korzyści natury gospodarczej i społecznej, jak np. wzrost produkcji, postęp techniczny, obniżki cen, utrzymanie poziomu zatrudnienia. Bilans korzyści danego porozumienia ma przeważać nad jego negatywnym wpływem na konkurencję¹⁹⁴. Nasuwa się tutaj oczywista obserwacja, że przygotowanie wspólnego procesu produktowego może przyczyniać się do efektywności działania banków spółdzielczych na rynku lokalnym. Obiektywną korzyścią gospodarczą będzie zmniejszenie kosztów operacyjnych przez banki oferujące wspólny produkt zrzeczniowy. Rozwój działalności przez banki spółdzielcze może wpływać pozytywnie na dochody podatkowe gmin, w których siedzibę mają wspomniane banki. Świadczenie usług wspólnych przez banki spółdzielcze może odnieść pozytywny skutek w zakresie np. lepszej alokacji dóbr oraz zmniejszenia kosztów prowadzonej działalności, co znajduje bezpośrednie odzwierciedlenie w sferze interesów nie tylko klientów banków, lecz także budżetów jednostek samorządu terytorialnego, do których trafiają wpływy z podatku dochodowego od osób prawnych, w tym banków spółdzielczych. Jednocześnie trzeba pamiętać także o roli banków spółdzielczych dla rozwoju społeczności lokalnej. Banki spółdzielcze są często jedynymi podmiotami prywatnymi finansującymi istotne dla społeczności inicjatywy obywatelskie. Wzmocnienie sytuacji finansowej banków spółdzielczych może przyczynić się do większego zaangażowania w życie społeczności lokalnej. W piśmiennictwie wskazuje się, że banki spółdzielcze mogą osiągnąć w tym zakresie unikalne przewagi pozwalające na tworzenie trwałych relacji

¹⁹³ Zob. A. Stawicki, Komentarz do art. 8, [w:] *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*, red. A. Stawicki, E. Stawicki Edward, Warszawa 2016.

¹⁹⁴ Zob. wyrok Sądu Okręgowego – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 2 października 2014 r., sygn. akt XVII AmA 58/13.

¹⁹¹ Dz.U. z 2021 r. poz. 275 ze zm.

¹⁹² Zob. art. 1 ust. 1 Ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

z mieszkańcami miejscowości, w której siedzibę ma bank spółdzielczy¹⁹⁵.

Większa dostępność wspólnej usługi bankowej oraz jednocześnie mniejsze koszty dla banków spółdzielczych oferujących określoną usługę zapewniają konsumentom obiektywne korzyści. Przez pojęcie „korzyści”, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 Ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, rozumie się zarówno korzyści finansowe, a także korzyści niefinansowe, jak poprawa jakości towarów, usprawnienie czy unowocześnienie obsługi klientów, wzbogacenie asortymentu przedsiębiorcy o nowe towary, zwiększenie liczby punktów sprzedaży¹⁹⁶. Wspólna usługa zrzeszeniowa, opracowana przez bank zrzeszający, wpływa na zmniejszenie kosztów operacyjnych. Ograniczenie kosztów przekładać się powinno na oferowanie lepszych warunków dla kredytobiorców. Nie należy jednak zapominać o istotnej roli banków spółdzielczych dla społeczności lokalnych, a także przedsiębiorców prowadzących działalność rolniczą lub rzemieślniczą oraz konsumentów o niskich źródłach przychodu. Rozwój działalności w sektorze banków spółdzielczych w postaci świadczenia wspólnej usługi bankowej może też ograniczać zjawisko wykluczenia finansowego. Produkt zrzeszeniowy stanowiłby także uzupełnienie oferty banków spółdzielczych. Dodanie do oferty banków spółdzielczych w ramach zrzeszenia produktów zrzeszeniowych nie zastępuje przecież podstawowej oferty tych banków, a raczej stanowi suplement wspierający wspólną strategię zrzeszenia.

Jak już zostało wspomniane konsumenci zyskują na wspólnym procesie produktowym, ponieważ poszerzana jest ich dostępność do usług bankowych. W przypadku banków spółdzielczych mamy podobną sytuację, ponieważ wspólne procesowanie produktem pozwala na korzystanie z efektów skali, które byłyby niedostępne dla pojedynczych banków spółdzielczych. Używając terminologii zaczerpniętej z teorii gier mamy do czynienia tutaj z sytuacją obopólnego zwycięstwa, co jest pożądanym rozwiązaniem z perspektywy ekonomicznej.

Porozumienie zawarte przez bank zrzeszający i zrzeszone z nim banki nie może też nakładać na zainteresowanych przedsiębiorców ograniczeń, które nie są niezbędne do osiągnięcia tych celów. Ograniczenia, o których mowa, muszą być zatem proporcjonalne w odniesieniu do zamierzonych celów. Produkt

zrzeszeniowy powinien być świadczony na zasadzie dobrowolności. Banki spółdzielcze powinny mieć zapewnioną autonomię w zakresie oferowania zrzeszeniowych usług bankowych. Konkludując – wspólne oferowanie produktów nie może nakładać na banki spółdzielcze zobowiązań o charakterze majątkowym ani innych zbędnych ograniczeń, które nie są niezbędne do osiągnięcia założonych celów. Porozumienie dotyczące wspólnego produktu zrzeszeniowego nie może stwarzać przedsiębiorcom możliwości wyeliminowania konkurencji na rynku właściwym. Przesłanka w postaci eliminacji konkurencji oceniana jest w wymiarze długookresowym. Podkreśla się przy tym w nauce, że „eliminacja konkurencji to sytuacja, w której zjawisko to zanika, a nie ulega jedynie pewnemu ograniczeniu”¹⁹⁷. Przesłanka ta nie jest spełniona, gdyż nie prowadzi do uniemożliwienia podejmowania autonomicznych decyzji przez zrzeszone banki spółdzielcze. Wspólny produkt zrzeszeniowy stanowi bowiem uzupełnienie ich oferty. Banki spółdzielcze powinny mieć zapewnioną możliwość dobrowolnego wykorzystywania tego produktu. W przypadku umowy kredytu zrzeszeniowego stroną takiej umowy jest bowiem bank spółdzielczy. To na nim ciąży obowiązek oceny zdolności kredytowej i podjęcia decyzji o udzieleniu kredytu. Przygotowanie wspólnego procesu produktowego w ramach zrzeszenia banków spółdzielczych może przynieść klientom oraz społecznościom lokalnym odczuwalne korzyści, które przeważają nad negatywnymi skutkami porozumienia w postaci ograniczenia konkurencji cenowej między bankami.

Trzeba podkreślić, że zawarcie porozumienia obejmującego wspólny produkt zrzeszeniowy nie eliminuje konkurencji, gdyż ta nie występuje co do zasady między zrzeszonymi bankami spółdzielczymi. Jak już wspomniano, cechą wyróżniającą banki spółdzielcze na tle innych podmiotów uprawnionych do wykonywania czynności o charakterze depozytowo-kredytowym jest miejscowo ograniczony obszar działania. Należy przypomnieć, że zgodnie z art. 5 ust. 1 Ustawą o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, bank spółdzielczy jest uprawniony prowadzić działalność na terenie powiatu, w którym znajduje się jego siedziba, oraz na terenie powiatów, w których w dniu wejścia w życie ustawy znajdują się jego placówki wykonujące czynności bankowe. Teren powiatu stanowi zatem podstawowy obszar działalności banków spółdzielczych. Warto przypomnieć, że banki spółdzielcze i zrzeszające stworzyły struktury o wzmocnionej współpracy, tj. systemy ochrony. Chodzi tu o System Ochrony Zrzeszenia BPS oraz Spółdzielczy System Ochrony SGB. Uczestnikami tych zgrupowań jest 97,9 proc. banków spółdzielczych. W ramach systemu ochrony

¹⁹⁵ Zob. szerzej E. Kołodziej, *Postrzeganie działalności banku spółdzielczego przez społeczność lokalną gminy wiejskiej*, [w:] *Jakość i zarządzanie w agrobiznesie. Wybrane aspekty*, red. E. Czernyszewicz, E. Kołodziej, Lublin 2018, s. 151 i n.

¹⁹⁶ Por. A. Piszcz, A. Jurkowska-Gomułka, R. Stankiewicz, Ł. Grzejdziak, *Komentarz do art. 8, [w:] Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*, red. T. Skocny, Warszawa 2014.

¹⁹⁷ Zob. szerzej A. Piszcz, A. Jurkowska-Gomułka, R. Stankiewicz, Ł. Grzejdziak, *Komentarz do art. 8, [w:] Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*, red. T. Skocny, Warszawa 2014.

organizowane są mechanizmy wspierające płynność i wypłacalność jego uczestników. Oprócz tego instytucje zarządzające systemem ochrony sprawują kontrolę i nadzór nad bankami spółdzielczymi. Wzmocnienie współpracy między bankami spółdzielczymi, będącymi uczestnikami systemów ochrony, optymalizuje ich sposób i zakres działalności, ograniczając negatywne zjawiska zaburzające konkurencję na rynku właściwym.

Co do zasady zatem działalność banków spółdzielczych jest ograniczona do rynku lokalnego o ograniczonym terytorium. Rynkiem właściwym w rozumieniu przepisów ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów będzie zatem określony obszar w postaci powiatu, względnie województwa. Ograniczony terytorialnie obszar działalności banków spółdzielczych powoduje, że banki te nie są wobec siebie konkurencyjne. Banki spółdzielcze nie są uprawnione bowiem, by zawierać umowy z klientami mieszkającymi lub mającymi siedzibę na terenie działania innego banku w ramach zrzeszenia. W związku z tym porozumienia zawierane między bankami działającymi w różnych obszarach terytorialnych nie wpływają na ograniczenie konkurencji. Jak podkreśla się w orzecznictwie, „porozumienia wertykalne mogą stanowić istotny instrument w kształtowaniu sieci dystrybucji i generalnie uznawane są za prokonkurencyjne z uwagi na ich pozytywny wpływ na konkurencję międzysektorową kosztem zmniejszenia konkurencji wewnątrzsektorowej, jako mniej istotniej. Nie zwalnia to jednak uczestników porozumienia z konieczności respektowania ustalonych przez samego ustawodawcę standardów w zakresie prawnej oceny porozumień tego rodzaju. Wertykalne porozumienie ustalające sztywną cenę odsprzedaży może nie być zakazanym porozumieniem, o ile zostaną spełnione przesłanki indywidualnego wyłączenia spod zakazu przewidziane w art. 8 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów”¹⁹⁸.

Co więcej, zawarcie porozumienia przez działające w jednym zrzeszeniu banki spółdzielcze nie daje temu zrzeszeniu możliwości eliminacji konkurencji na rynku. Nie ogranicza bowiem innym grupom bankowym możliwości rozwijania swojej oferty czy tworzenia wspólnych produktów. Należy ponownie przypomnieć, że znaczenie finansowe sektora bankowości spółdzielczej na tle całego rynku bankowego jest niewielkie. Według danych z 2020 r. udział banków spółdzielczych i zrzeszających w aktywach całego sektora bankowego wynosi jedynie 9,4 proc.¹⁹⁹. Jest to nieznaczny spadek w porównaniu z 2019 r.,

kiedy w aktywach całego sektora bankowego udział ten równy był 10,1 proc.²⁰⁰. W 2021 r. suma bilansowa banków spółdzielczych wzrosła w stosunku do grudnia 2020 r. o 10,7 proc. (o 17,8 mld zł) do 184,9 mld zł²⁰¹. Dane z 2020 r. wskazują, że udziałowcami banków spółdzielczych było około 1 miliona osób fizycznych²⁰². Banki spółdzielcze i zrzeszające świadczyły usługi depozytowe wobec 9,8 proc. osób prywatnych²⁰³. Dane te świadczą o ograniczonym znaczeniu sektora bankowości spółdzielczej w odniesieniu do całego rynku bankowego. Trudno zatem przyjąć, że banki spółdzielcze, poprzez zawarcie porozumienia dotyczącego produktu zrzeszeniowego, eliminowałyby konkurencję na rynku bankowym, na którym jak widać nie odgrywają istotnego znaczenia.

Ograniczona rola sektora bankowości spółdzielczej nie wpływa również na interes publiczny. Zgodnie bowiem z przepisem art. 1 ust. 1 Ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, Prezes Ochrony Konkurencji i Konsumentów podejmuje działania jedynie w przypadku podejrzenia naruszenia przez przedsiębiorców interesu publicznego. Jak wskazuje się w rozstrzygnięciach sądowych i administracyjnych, naruszenie interesu publicznego ma miejsce wówczas, gdy działaniami, będącymi przedmiotem postępowania Prezesa Ochrony Konkurencji i Konsumentów, zagrożony jest interes ogólnospołeczny, co może mieć miejsce m.in. wówczas, gdy skutkiem określonych sprzecznych z przepisami ustawy działań dotknięty jest szerszy krąg uczestników rynku²⁰⁴. Interes publiczny może być więc naruszony, gdy zakazane działania ograniczają właściwe warunki funkcjonowania rynku gospodarczego. Rynek taki funkcjonuje prawidłowo wówczas, gdy zapewniona jest możliwość powstania i rozwoju konkurencji pojmowanej jako zjawisko charakteryzujące funkcjonowanie gospodarki²⁰⁵. Podkreśla się przy tym, że „naruszenie interesu publicznoprawnego ma miejsce nie tylko wówczas, gdy skutkami działań sprzecznych z przepisami dotknięty został szerszy krąg uczestników rynku, ale także, gdy działania te

²⁰⁰ KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2019 r., Warszawa, maj 2020 r., s. 5.

²⁰¹ Dane za: KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2021 r., Warszawa 2022 r., s. 11.

²⁰² Dane za: Krajowy Związek Banków Spółdzielczych, Bankowość spółdzielcza, kzbs.pl/Dane.html.

²⁰³ Według danych z 2020 r. banki spółdzielcze i zrzeszające prowadziły obsługę depozytów 34,3 proc. jednostek samorządu terytorialnego, zob. KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2020 r., Warszawa, kwiecień 2021, s. 5. W tym obszarze można zauważyć wzrost znaczenia sektora bankowości spółdzielczej. W 2019 r. wskaźnik, o którym mowa, wynosił 31,5%, por. KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2019 r., Warszawa, maj 2020 r., s. 5.

²⁰⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2001 r., sygn. akt I CKN 1217/98.

²⁰⁵ Wyrok Sądu Okręgowego – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 10 października 2019 r., sygn. akt XVII AmA 43/17.

¹⁹⁸ Zob. wyrok Sądu Okręgowego – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 29 września 2016 r., sygn. akt XVII AmA 100/11.

¹⁹⁹ Zob. KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po III kwartale 2020 r., Warszawa, grudzień 2020 r., s. 5.

wywołały na rynku inne niekorzystne zjawiska. Istnienie interesu publicznoprawnego należy oceniać przez pryzmat szerszego spojrzenia, uwzględniającego całość negatywnych skutków działań na określonym rynku²⁰⁶. Wykładnia klauzuli interesu publicznego wymaga uwzględnienia założeń oficjalnie przyjmowanego w państwie systemu wartości, w tym wynikających z Konstytucji RP. Normy konstytucyjne zapewniają bowiem gwarancje rozwijania działalności różnych form aktywności obywatelskiej, w tym związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji. Ustalenie treści klauzuli interesu publicznego musi uwzględniać zmieniające się otoczenie gospodarcze i społeczne oraz gwarantować kontynuację działalności w ramach zrzeszeń banków spółdzielczych.

2. Ograniczenia (ewentualne) możliwości współpracy biznesowej banków spółdzielczych w ramach zrzeszeń w stosunku do rozwiązań istniejących w Austrii, Niemczech i Finlandii. Uwagi dla Polski

Wedle przeprowadzonej analizy współpraca banków spółdzielczych w Niemczech i Austrii obejmuje centralizację funkcji *back-office* jak i działań marketingowych, z których te ostatnie mogą polegać na wspólnych przedsięwzięciach depozytowo-kredytowych. Przy tym należy podkreślić, że zakres takiej współpracy zależy od preferencji każdego banku spółdzielczego. W odniesieniu do funkcji *back-office* nie są zauważalne kwestie związane z ograniczeniem konkurencji, bowiem jest to działanie, które przede wszystkim podlega ograniczeniom związanym z regulacją *outsourcingu*. W odniesieniu do współpracy w zakresie działań marketingowych, pewne kwestie są nadal jednak kluczowe tj. cena oraz sama oferta

danego produktu muszą pozostać nie tylko formalnie, ale i faktycznie dobrowolne dla danego banku spółdzielczego. W sprawie wzorów ogólnych warunków usług bankowych, gdzie co prawda również inne argumenty odgrywają rolę, zostały sformułowane podobne warunki. Dlatego można je uważać za kluczowe w odniesieniu do produktów bankowych. Pod tymi warunkami nie dochodzi do ograniczenia lub naruszania konkurencji. Jeśli chodzi o inne formy współpracy, jak np. tworzenie wspólnych aplikacji, to naruszenie konkurencji może być wykluczone, jeśli bank spółdzielczy nie byłby w stanie opracować samodzielnie takiego produktu. W tym przypadku banki te ze sobą nie konkurują. Przy czym tutaj też wymagany jest brak określeń cenowych i dobrowolność realizacji. Jeśli w konkretnym przypadku dochodzi do ograniczenia lub naruszania konkurencji, równie ważnym aspektem jest możliwość powołania się na wyjątek, który ma zastosowanie, jeśli klienci biorą udział w uzyskaniu nadwyżki związanej z taką współpracą. Tutaj ciężar dowodu leży po stronie banku, przy czym w Austrii i w Niemczech podawane są różne argumenty, co też zostało wykazane powyżej.

Natomiast fiński sektor bankowości spółdzielczej, oprócz podejmowania wspólnych działań produktowych i marketingowych, korzysta z możliwości tworzenia specjalnych podmiotów w ramach zrzeszenia, np. banków hipotecznych w formie spółki akcyjnej. W ramach fińskich zrzeszeń banków spółdzielczych usługi bankowe są oferowane tak na poziomie indywidualnym przez każdy z banków spółdzielczych, jak i na poziomie grupowym. Banki spółdzielcze, zrzeszone odpowiednio w OP Financial Group oraz POP Bank Group, nie są jednak wobec siebie konkurentami. Nie dochodzi bowiem do ograniczenia konkurencji, gdyż współpraca w ramach zrzeszeń dotyczy terenów niefinansowych, na których nie działają inne instytucje kredytowe. Chodzi tu przede wszystkim o gminy wiejskie oraz mniejsze miasta, które są neutralne pod względem konkurencyjnym.

²⁰⁶ Wyrok Sądu Okręgowego – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 14 października 2019 r., sygn. akt XVII AmA 33/17.

Wnioski i rekomendacje dla Polski

Sektor bankowości spółdzielczej w ostatnich latach przechodzi istotne przeobrażenia. Banki spółdzielcze wraz z bankami zrzeszającymi stworzyły struktury będące podstawą do ich ścisłej współpracy opartej o zasadę samopomocy oraz samoregulacji. Pierwsza z zasad przejawia się w możliwości tworzenia wspólnych funduszy ochronnych w celu pomocy finansowej dla banków spółdzielczych zagrożonych utratą płynności i wypłacalności, a w konsekwencji upadłością. Natomiast zasada samoregulacji realizuje się w procesie przekazywania przez państwo części uprawnień o charakterze kontrolnym i nadzorczym na rzecz podmiotu kierującego zgrupowaniem solidarnościowym. Wobec tego zrzeszenia banków spółdzielczych, w których utworzono systemy ochrony, należy traktować z prawnego i ekonomicznego punktu widzenia jako zgrupowania o charakterze równorzędnym. To powoduje konieczność zmiany podejścia do oceny współpracy podejmowanych przez banki spółdzielcze. W ujęciu ekonomicznym zgrupowanie banków spółdzielczych stanowi postrzegalną organizację gospodarczą. Takie postrzeganie zgrupowań banków spółdzielczych powinno przyczynić się do rozwijania wspólnych procesów biznesowych. To z kolei może przyczynić się do ograniczenia kosztów operacyjnych i możliwości zapewnienia dostępu do usług bankowych przede wszystkim na obszarach wiejskich bądź wiejsko-miejskich zmagających się ze zjawiskiem wykluczenia finansowego.

Istniejące modele współpracy w wybranych krajach europejskich tj. Niemczech, Austrii i Finlandii w zakresie rozwijania działalności depozytowo-kredytowej są na tyle rozwinięte i ugruntowane instytucjonalno-prawnie, że powinny stanowić inspirację dla bankowości spółdzielczej w Polsce. W szczególności należy wziąć pod uwagę wypracowane już w tych krajach praktyki co do sposobu prowadzenia wspólnych działań przez banki spółdzielcze, aby nie naruszały zasad prawa konkurencji. Warto podkreślić, że przepisy w tym zakresie są zbieżne z polskimi, lecz niezbędne jest ponowne przemyślenie podejścia, w szczególności określenia rynku właściwego dla tego rodzaju działań w Polsce. Zdaniem autorów niniejszego raportu nie są konieczne zmiany normatywne, bowiem istniejące ramy prawne pozwalają już na tego rodzaju przedsięwzięcia w Polsce. Poniżej przedstawiamy uporządkowany tok rozumowania pozwalający na zrealizowanie zalecanego przez nas działania w postaci rozwinięcia współpracy depozytowo-kredytowej przez banki spółdzielcze w Polsce.

Współdziałanie banków spółdzielczych w ramach zrzeszeń polega na powierzeniu wykonywania niektórych czynności przez bank zrzeszający. Jak wykazano, bank zrzeszający wypełnia funkcję informacyjną, rozliczeniową oraz kontrolną wobec zrzeszonych banków spółdzielczych w Polsce.

Banki zrzeszające są już teraz są odpowiedzialne za budowanie wizerunku sektora bankowości spółdzielczej, a także za standaryzację oferty produktowej zrzeszonych banków spółdzielczych. W związku z tym należy uznać, że bank zrzeszający jest uprawniony do opracowania wspólnej strategii produktowej dla uczestników zrzeszenia.

Katalog czynności wykonywanych przez bank zrzeszający wobec banków spółdzielczych ma charakter otwarty. Zgodnie przepisem z art. 19 ust. 2 pkt 8 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, wykonuje inne czynności przewidziane w umowie zrzeszenia. Nie można zatem pomijać rozwijania w przyszłości umów zrzeszenia o czynności o innym charakterze niż czynności informacyjne, rozliczeniowe lub kontrolne.

W umowie zrzeszenia powinna istnieć możliwość ujęcia zadań polegających na przygotowaniu przez bank zrzeszający wspólnej strategii biznesowej i operacyjnej, a więc usług bankowych o jednolitych parametrach. Usługi te mogłyby być świadczone jako produkty wspólne w ramach zrzeszenia. Bank zrzeszający byłby zatem odpowiedzialny za przygotowanie i opracowanie wspólnego procesu produktowego w ramach zrzeszenia.

W niemieckim i fińskim porządku prawnym przygotowanie wspólnego procesu polegającego na standaryzacji warunków świadczenia usług bankowych traktowane jest jako decyzja związku podmiotów gospodarczych. Decyzje związku podmiotów gospodarczych mogą być zwolnione z zakazów związanych z zawieraniem porozumień ograniczających konkurencję, o ile uzgodnione praktyki przyczyniają się do poprawy produkcji lub dystrybucji dóbr lub też promują rozwój techniczny i gospodarczy z jednoczesnym uczciwym udziałem konsumentów w zyskach.

Porozumienia zawierane w ramach zrzeszeń banków spółdzielczych w świetle analizy zagranicznych rozwiązań prawnych wskazują, że podmiotom uczestniczącym w takim uzgodnieniu nie mogą być nakładane ograniczenia, które nie są niezbędne do osiągnięcia tych celów i nie eliminują znacznej części danych produktów dostępnych w ich ofercie.

W umowie zrzeszenia mogą zostać ujęte zadania polegające na przygotowaniu przez bank zrzeszający usług bankowych o jednolitych parametrach. Usługi te mogłyby być oferowane jako produkty wspólne w ramach zrzeszenia. Bank zrzeszający byłby zatem odpowiedzialny za przygotowanie i opracowanie wspólnego produktu zrzeszeniowego.

Analiza doświadczeń europejskich wskazuje, że wspólny proces produktowy w ramach zrzeszenia

powinien mieć jedynie znaczenie uzupełniające dla oferty banków spółdzielczych. Banki spółdzielcze powinny mieć przy tym zapewnioną autonomię w zakresie świadczenia zrzeszeniowych usług bankowych.

Zmiana umowy zrzeszenia, wprowadzająca możliwość przygotowania wspólnych produktów zrzeszeniowych przez bank zrzeszający, wymaga uzyskania zgody Komisji Nadzoru Finansowego, stosownie bowiem do treści art. 16 ust. 3 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych jest ona obowiązana podjąć decyzję w sprawie zmiany umowy zrzeszenia. Należy rekomendować przygotowanie odpowiedniego uzasadnienia zmian w umowie zrzeszenia uwzględniającego wnioski wynikające z niniejszego raportu.

Zawarcie porozumienia obejmującego przygotowanie wspólnego procesu produktowego nie eliminuje konkurencji zewnętrznej. Znaczenie finansowe sektora bankowości spółdzielczej na tle całego rynku bankowego jest ograniczone, dlatego podejmowanie czynności w zakresie stworzenia produktu zrzeszeniowego, który ma uzupełniać ofertę banków spółdzielczych trudno uznać za ograniczenie konkurencji.

Możliwość rozwijania wspólnej strategii biznesowej przez zrzeszone banki spółdzielcze nie narusza interesu publicznego. Banki spółdzielcze, których działalność jest ograniczona pod względem merytorycznym i terytorialnym, a w konsekwencji skala ich działalności jest marginalna, nie mogą niekorzystnie wpływać na rynek bankowy zdominowany przez banki działające w innych formach prawno-organizacyjnych. Ustalenie treści klauzuli interesu publicznego musi uwzględniać zmieniające się otoczenie gospodarcze i społeczne oraz gwarantować kontynuację działalności w ramach zrzeszeń banków spółdzielczych, co znajduje swoje konstytucyjne uzasadnienie.

Przygotowanie wspólnego procesu produktowego tylko w nieznacznym stopniu wpłynie na konkurencję na rynku bankowym. Z perspektywy konsumenta tego rodzaju wzory warunków usług bankowych są pożądane ze względu na możliwość porównywania i utrzymania pewności prawnej co do ich treści, co podkreślone jest w rozstrzygnięciach niemieckich organów antymonopolowych.

Porozumienie w przedmiocie produktu zrzeszeniowego nie eliminuje także konkurencji wewnątrz zrzeszenia banków spółdzielczych, gdyż ta nie występuje co do zasady między zrzeszonymi bankami spółdzielczymi na rynku właściwym. Cechą wyróżniającą banki spółdzielcze na tle innych podmiotów uprawnionych do wykonywania czynności o charakterze depozytowo-kredytowym jest bowiem ograniczony zakres działania również pod względem terytorialnym. Zarówno w Polsce, jak w badanych europejskich porządkach prawnych głównym celem działalności banków spółdzielczych jest ochrona interesów gospodarczych ich członków, którzy są udziałowcami tych banków. Członkowie banków spółdzielczych zrzeszali się bowiem w historycznym procesie powstawania banków spółdzielczych w granicach swoich lokalnych społeczności.

Produkt zrzeszeniowy stanowić powinien uzupełnienie dla zrzeszonych banków spółdzielczych, nie zastępując ich głównej oferty. Za zgodne z normami prawa polskiego należy uznać świadczenie wspólnych usług bankowych w ramach zrzeszenia, co powinno mieć uzupełniające znaczenie dla oferty banków spółdzielczych.

Analiza rozwiązań niemieckich, austriackich i fińskich wskazuje, że banki spółdzielcze powinny mieć przy tym zapewnioną autonomię w zakresie świadczenia zrzeszeniowych usług bankowych. Przyjęcie strategii biznesowej na poziomie zrzeszenia w zakresie świadczenia usług w ramach wspólnego procesu produktowego nie może więc naruszać autonomii banków spółdzielczych w Polsce. Nawet przy wspólnych produktach ryzyko rynkowe, a co za tym idzie także decyzja o konkretnej ofercie, musi pozostawać w gestii konkretnego banku spółdzielczego.

W odniesieniu do banków spółdzielczych zakaz zawierania porozumień antykonkurencyjnych nie może być stosowany w sposób formalny, gdyż zasadniczo w każdym przypadku poza skutkami negatywnymi dla konkurencji porozumienie może wywoływać również skutki prokonkurencyjne. Korzyści wynikające z zawierania porozumienia muszą być większe niż skutki ograniczające konkurencję.

Bibliografia

Publikacje:

- A. Alińska, *Specyfika działalności i wyniki finansowe sektora banków spółdzielczych w Europie*, w: *Współczesna bankowość spółdzielcza*, red. A. Szelągowska, Warszawa 2017.
- R. Balina, J. Pochopień, M. Idasz-Balina, *Zadania banków zrzeszających i ich znaczenie w opinii zarządzających bankami spółdzielczymi*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie” 2013, nr 2.
- R. Bechtold, W. Bosch, *Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen*, 2021, Munich.
- M. Boda, *Duże banki spółdzielcze w małym kraju – przykład Finlandii*, [w:] *Modele bankowości spółdzielczej na rynku europejskim i ich ewolucja w okresie pokryzysowym. Wnioski dla Polski*, red. L. Kurkliński, E. Miklaszewska, Warszawa 2017.
- Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht, Rundschreiben 10/2021 (BA) – Mindestanforderungen an das Risikomanagement – MaRisk, 16.08.2021, geändert am 04.05.2022.
- Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht, Erläuterungen zu dem MaRisk in der Fassung vom 16.08.2021, geändert am 07.09.2021.
- Bundeskartellamt, Beschluss vom 29.6.2016 – B 4 – 71/10.
- Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken, Jahresbericht 2021.
- Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken, All local cooperative banks temporarily as at December 31, 2021.
- Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken, Consolidated income statement of the Co-operative Financial Network.
- Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken, Employees in the local cooperative bank.
- Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken, Performance of the local cooperative banks as at December 31, 2021.
- G. Caselli, *The Cooperative Banks Today in the EU Perspective*, w: *New Cooperative Banking in Europe. Strategies for Adapting the Business Model Post Crisis*, red. M. Migliorelli, Cham 2018.
- S. Cornée, L. Fattobene, M. Migliorelli, *An Overview of Co-operative Banking in Europe*, w: *New Cooperative Banking in Europe. Strategies for Adapting the Business Model Post Crisis*, red. M. Migliorelli, Cham 2018.
- H.-J. Bunte, *Sektorenuntersuchung im Retail-Bankgeschäft*, Wertpapier Mitteilungen Zeitschrift für Wirtschafts- und Bankrecht, 2007, s. 1197-1202.
- H.-J. Bunte, K. Zahrte, *AGB-Banken, AGB-Sparkassen, Sonderbedingungen*, 2019, Munich.
- Das Bundeskartellamt, Jahresbericht 2016, Stand Juni 2017.
- Das Bundeskartellamt, Jahresbericht 2016, Stand Juli 2018.
- Deutscher Bundestag, Drucksache IV/378, 30. April 1962.
- Deutscher Bundestag, Drucksache 16/5710, 15.06.2007.
- DZ Bank Gruppe, DZ Bank Unternehmenspräsentation 2022.
- J. Ellenberger, H.-J. Bunte, *Bankrechts-Handbuch Band I*, 2022, Munich.
- European Association of Co-operative Banks, *Key statistics*, https://v3.globalcube.net/clients/eacb/content/medias/key_figures/final_key_statistics.pdf, dostęp 23.10.2022.
- European Banking Authority, Guidelines on outsourcing, EBA/GL/2019/02, 25 February 2019.
- European Commission, Guidelines on the applicability of Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union to horizontal co-operation agreements, 2011/C 11/01.
- European Commission, Commission staff working document – Accompanying the Communication from the Commission – Sector Inquiry under Article 17 of Regulation (EC) No 1/2003 of retail banking, SEC/2007/0106.

- FMA Oesterreichische Finanzmarktaufsicht, Jahresbericht der Finanzmarktaufsichtsbehörde 2021, 7. April 2022.
- K. Gajewski, M. Pawłowska, W. Rogowski, *Relacje firm z bankami w Polsce w świetle danych ze sprawozdawczości bankowej*, „Materiały i Studia Narodowego Banku Polskiego” 2012, Nr 275.
- KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2021 r., Warszawa 2022 r.
- KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2020 r., Warszawa, kwiecień 2021 r.
- KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2019 r., Warszawa, maj 2020 r.
- KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających w 2018 r., Warszawa, maj 2019 r.
- KNF, Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po III kwartale 2020 r., Warszawa, grudzień 2020 r.
- S. Hanrath, H.-O. Weber, *Wie viel Outsourcing trägt eine Genossenschaftsbank?*, Zeitschrift für das gesamte Genossenschaftswesen 2009, s. 265 – 268.
- M. Henssler, L. Strohn, *Gesellschaftsrecht*, 2021, Munich.
- M. Iwanicz-Drozdowska, *Wykluczenie finansowe – poważny problem społeczny*, „Central European Management Journal” 2008, nr 1.
- B.F. Jackson, *Danger lurking in the shadows. Why regulators lack the authority to effectively fight contagion in the shadow banking system*, “Harvard Law Review” 2013, vol. 127, Nr 2.
- W. Jaeger, J. Kokott, P. Pohlmann, D. Schroeder, D. Seeliger, *Frankfurter Kommentar zum Kartellrecht*, Köln.
- A. Jurkowska-Zeidler, *Bezpieczeństwo rynku finansowego w świetle prawa Unii Europejskiej*, Warszawa 2008.
- R. W. Kaszubski, *Restrukturyzacja banków spółdzielczych w Polsce*, Warszawa 1998.
- P. Kalmi, *Co-operative Banks in Finland*, [w:] *Credit Cooperative Institutions in European Countries*, red. S. Karafolas, Springer International Publishing 2016.
- E. Kołodziej, *Postrzeganie działalności banku spółdzielczego przez społeczność lokalną gminy wiejskiej*, [w:] *Jakość i zarządzanie w agrobiznesie. Wybrane aspekty*, red. E. Czernyszewicz,
- E. Kołodziej, Lublin 2018.
- N. Korhonen, *Competition in the Finnish banking sector – the case of cooperative banks*, <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/292>, dostęp 23.10.2022.
- Krajowy Związek Banków Spółdzielczych, *Bankowość spółdzielcza*, kzbs.pl/Dane.html.
- A. Lejsek, *Skript Grundzüge des Bankenaufsichtsrechts*, Institut für Zivilrecht der Universität Wien, 1. März 2022.
- E. Meyer, *The New Economic Scenario and Its Impact on the Cooperative Banking Business Model*, w: *New Cooperative Banking in Europe. Strategies for Adapting the Business Model Post Crisis*, red. M. Migliorelli, Cham 2018.
- R. Mikołajczyk, *Bankowy sektor spółdzielczy wczoraj i dziś*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1998, z.3-4, s. 243-261/
- Monopolkommission, *Eine Wettbewerbsordnung für die Finanzmärkte*, XX. Hauptgutachten 2012/13.
- N. Nick, *Standardprozesse für Genossenschaftsbanken*, Börsen-Zeitung of 23.05.2019.
- M. Olszak, *Powierzenie przez bank spółdzielczy bankowi zrzeszającemu wykonywania określonych czynności związanych z działalnością bankową*, [w:] *Outsourcing w działalności bankowej*, LEX 2006.
- Y. Osman, Yasmin, *Streit unter Genossen*, Handelsblatt Nr. 085 of 05.05.2009, s. 24.
- K. Pałka, *Komentarz do art. 19 w: Funkcjonowanie banków spółdzielczych, ich zrzeszanie się i banki zrzeszające. Komentarz*, red. M. Spyra, Warszawa 2011.
- A. Piszcz, A. Jurkowska-Gomułka, R. Stankiewicz, Ł. Grzejdzia, *Komentarz do art. 8, [w:] Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*, red. T. Skoczny, Warszawa 2014.
- F. Poli, *Co-operative Banking Networks in Europe*, Cham 2019.
- A. Stawicki, *Komentarz do art. 8, [w:] Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*, red. A. Stawicki, E. Stawicki Edward, Warszawa 2016.
- M. Stefański, *Funkcjonowanie banków spółdzielczych w warunkach kryzysu finansowego i główne kierunki ich rozwoju w najbliższych latach*, w: *Banki spółdzielcze w Polsce w warunkach kryzysu finansowego i gospodarczego* (red. M. Stefański), Włocławek 2010.
- P. Szczęśniak, *Komentarz do art. 22a, w: Ustawa o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się*

i bankach zrzeszających. Komentarz, red. K. Osajda, B. Lackoroński, Warszawa 2022.

P. Szczęśniak, *Zgrupowania solidarnościowe banków spółdzielczych. Konstrukcja normatywna*, Warszawa 2022.

M. Tonner, T. Krüger, *Bankrecht*, 2020, Baden-Baden.

P. Ulmer, E. Brandner, H.-D. Hensen, *AGB-Recht Kommentar zu den §§ 305-310 BGB und zum UKlaG*, 2022, Köln.

Volksbank Wien und Volksbanken-Verbund, Investorenpräsentation, Juni 2022.

Volksbank Wien und Volksbanken-Verbund, Verbundbericht 2021.

A. Zalcewicz, *Bank spółdzielczy. Aspekty prawne tworzenia i funkcjonowania*, Warszawa 2009.

P. Zakrzewski, *Zasady Międzynarodowego Związku Spółdzielczego*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2005, Nr 1.

Akty (decyzje) prawne:

Bundesgesetz gegen Kartelle und andere Wettbewerbsbeschränkungen (Kartellgesetz), Fassung vom 19.07.2022, BGBl. I Nr. 61/2005.

Bundesgesetz gegen den unlauteren Wettbewerb 1984 – UWG, BGBl. Nr. 448/1984.

Bundesgesetz über das Bankwesen (Bankwesengesetz), BGBl. Nr. 532/1993 idF BGBl. Nr. 639/1993.

Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 5 des Gesetzes vom 24. Juni 2022 (BGBl. I S. 959) geändert worden ist.

Decyzja BFG z 15.1.2020 r., DPR.721.1.2019, DPR.721.1.2020, DPR.721.3.2020, DPR.721.2.2020.

Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/36/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi, zmieniająca dyrektywę 2002/87/WE i uchylająca dyrektywy 2006/48/WE oraz 2006/49/WE, Dz.Urz. D.U. U.E. L 176/338.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/65/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych oraz zmieniająca dyrektywę 2002/92/WE i dyrektywę 2011/61/UE, Dz.Urz. U.E. L 173/349.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/59/UE z dnia 15 maja 2014 r. ustanawiająca ramy na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji w odniesieniu do instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych oraz zmieniająca dyrektywę Rady 82/891/EWG i dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/24/WE, 2002/47/WE, 2004/25/WE, 2005/56/WE, 2007/36/WE, 2011/35/UE, 2012/30/UE i 2013/36/EU oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1093/2010 i (UE) nr 648/2012, Dz.Urz. U.E. L 173/190.

Einlagensicherungsgesetz vom 28. Mai 2015 (BGBl. I S. 786), das zuletzt durch Artikel 7 Absatz 15 des Gesetzes vom 12. Mai 2021 (BGBl. I S. 990) geändert worden ist.

Genossenschaftsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 16. Oktober 2006 (BGBl. I S. 2230), das zuletzt durch Artikel 67 des Gesetzes vom 10. August 2021 (BGBl. I S. 3436) geändert worden ist.

Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb in der Fassung der Bekanntmachung vom 3. März 2010 (BGBl. I S. 254), das zuletzt durch Artikel 20 des Gesetzes vom 24. Juni 2022 (BGBl. I S. 959) geändert worden ist.

Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen in der Fassung der Bekanntmachung vom 26. Juni 2013 (BGBl. I S. 1750, 3245), das zuletzt durch Artikel 4 des Gesetzes vom 20. Mai 2022 (BGBl. I S. 730) geändert worden ist.

Gesetz über Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften (Genossenschaftsgesetz – GenG), RGBl. Nr. 70/1873.

Handelsgesetzbuch in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 51 des Gesetzes vom 10. August 2021 (BGBl. I S. 3436) geändert worden ist.

Kreditwesengesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 9. September 1998 (BGBl. I S. 2776), das zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 23. Mai 2022 (BGBl. I S. 754) geändert worden ist.

Raiffeisen Oberösterreich, Geschäftsbedingungen, Fassung Dezember 2021.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012, Dz. Urz. U.E. L 176/1.

Satzung Aachener Bank eG, Stand: 14. Mai 2018.

Satzung Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken e.V. – BVR, Fassung ab 1. Januar 2022.

Satzung DZ BANK AG Deutsche Zentral-Genossenschaftsbank, Frankfurt am Main, Fassung gemäß Beschluss der Hauptversammlung vom 30. Mai 2018.

Satzung Raiffeisenbank International AG, Fassung vom 13. Juni 2019.

Satzung Raiffeisen Regionalbank Mödling.

Satzung der Volksbank Wien AG, Fassung vom 14.05.2020.

Satzung der VR Bank Rhein-Neckar eG, 13. Mai 2019.

Satzung der Sparkasse Rhein Neckar Nord, 23. Juni 2021.

Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz.Urz. U.E. C 326/47.

Unicredit Bank Austria AG, Allgemeine Geschäftsbedingungen, Fassung April 2022.

Ustawa z dnia 24 czerwca 1994 r. o restrukturyzacji banków spółdzielczych i Banku Gospodarki Żywnościowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. z 1994 r. Nr 80, poz. 369).

Ustawa z 24.6.2010 r. ołączeniu się banków depozytowych 2010/599 (Laki talletuspankkien yhteeniittymästä 24.6.2010/599).

Ustawa z 14.6.2013 r. o spółdzielniach 2013/421 (Osuuskuntalaki 14.6.2013/421).

Ustawa z 8.8.2014 r. o instytucjach kredytowych 2014/610 (Laki luottolaitostoiminnasta 8.8.2014/610).

Ustawa z dnia 12 sierpnia 2011 r. o konkurencji (Kilpailulaki 12.8.2011/948)

Ustawa z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2021 r. poz. 648 ze zm.).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo Bankowe (Dz.U. z 2021 r. poz. 2439 ze zm.).

Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2021 r. poz. 275 ze zm.).

Ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (Dz.U. z 2022 r. poz. 456 ze zm.).

Volksbank Wien, Allgemeine Geschäftsbedingungen für Bankgeschäfte, Fassung November 2018.

Zasady Europejskiego Nadzoru Bankowego odnoszące się do outsourcingu, EBA/GL/2019/02.

Strony Internetowe:

<https://bankenverband.de/service/agb-banken/>

<https://bankenverband.de/statistik/banken-deutschland/bilanzsumme-in-der-deutschen-kreditwirtschaft/>

<https://bankenverband.de/statistik/banken-deutschland/kreditgeschaef/>

<https://bankenverband.de/statistik/banken-deutschland/kreditinstitute-und-bankstellen/>

<https://www.bvr-institutssicherung.de/isg.nsf/index.xsp>

<https://www.genossenschaftsverband.at/der-oegv/leistungen-banken>

<https://www.oenb.at/isaweb/chart.do?lang=EN&report=3.1.1>

<https://www.oenb.at/isaweb/chart.do?lang=EN&report=3.26>

<https://www.oenb.at/isaweb/chart.do?lang=DE&report=3.3.2>

https://portal.mvp.bafin.de/database/InstInfo/?locale=en_GB

<https://www.raiffeisenverband.at/de/raiffeisen-in-oesterreich0/zahlen-im-ueberblick.html>

<https://www.vr.de/privatkunden.html>

<https://www.bankid.no/en/about-us/nyheter/2021/mobile-pay-pivo-and-vipps-join-forces/>

<https://www.poppankki.fi/pop-pankki-ryhma/mika-on-pop-pankki-ryhma>

<https://www.poppankki.fi/pop-pankki/tutustu-meihin/pankit-ja-konttorit>

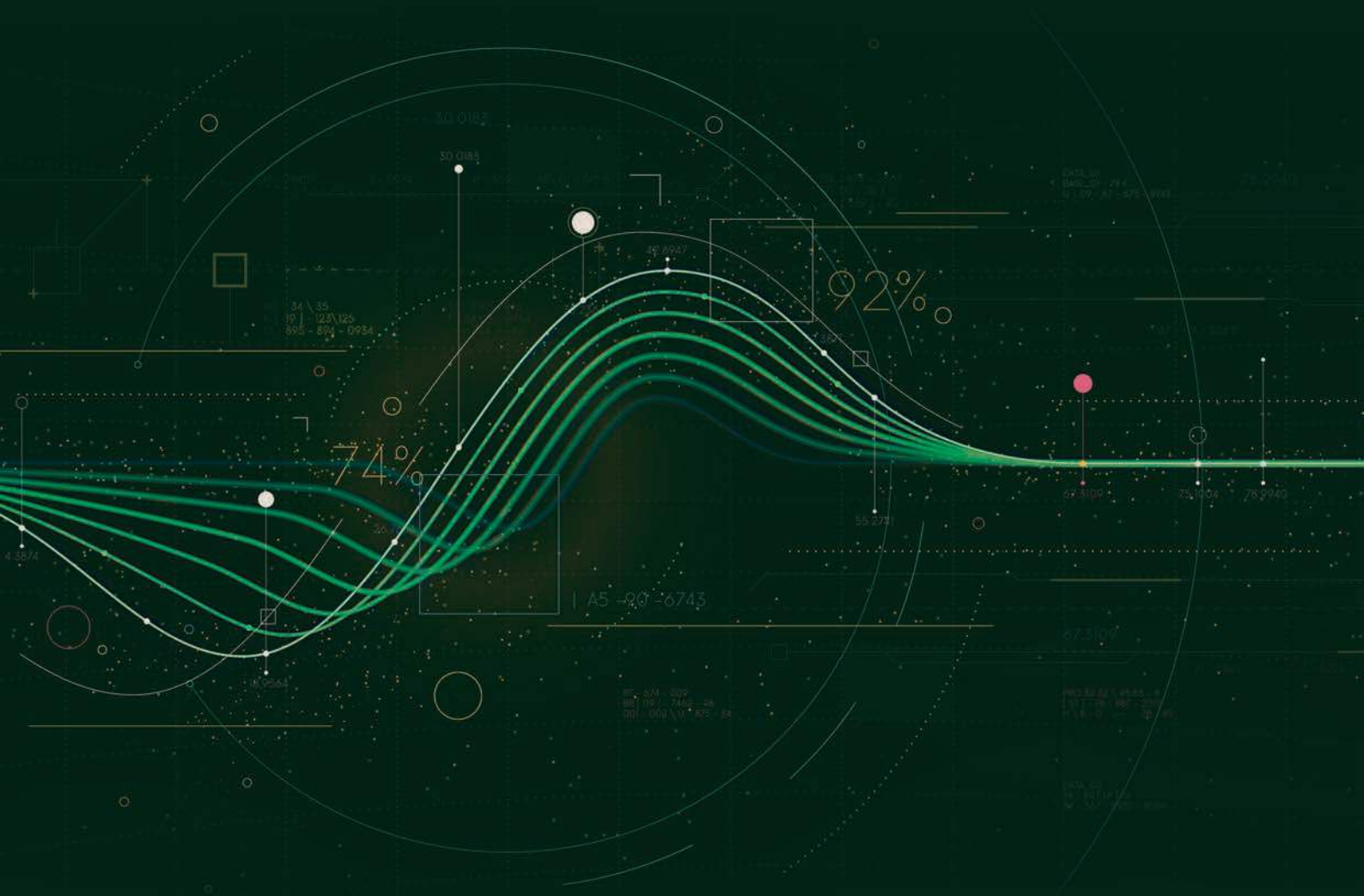
<https://www.poppankki.fi/pop-pankki-ryhma/bonum-pankki-oyj>

<https://www.poppankki.fi/pop-pankki/tutustu-meihin/pop-pankki-ryhma>

https://www.op.fi/documents/209474/33747405/OP_Year_2019.pdf/c00ae18a-4e63-f28c-fcf6-84d-14d85f946.

<https://www.op.fi/henkiloasiakkaat/tule-opn-asiakkaaksi>.

<https://www.poppankki.fi/poppankki/tutustu-meihin/tule-asiakkaaksi>.

Raport przygotowany na zlecenie Fundacji
Warszawski Instytut Bankowości

PROGRAM
ANALITYCZNO
BADAWCZY